

Księga Przysłów

Zbiór A (1,1 - 9,18)

Wstęp: cel mądrości (1,1-7)

- 1 1 Przysłowia Salomona, syna Dawida,
 króla w Izraelu.
- 2 Aby poznać mądrość i karność,
 aby zrozumieć słowa rozsądku,
- 3 aby zdobyć karny rozsądek,
 sprawiedliwość, rzetelność i prawość,
- 4 aby prostaczkom udzielić rozwagi,
 a młodym - wiedzy i roztropności.
- 5 Mądry, słuchając, pomnoży wiedzę,
 rozumny biegłości nabędzie,
- 6 aby poznać przysłowie i zdanie,
 słowa mędrców i ich zagadki.
- 7 Podstawą wiedzy jest bojaźń Pana;
 lecz głupcy odrzucają mądrość i karność.

Pierwsza Mowa. Unikać ludzi występnych (1,8-19)

A. Przestroga ojca (1,8-9)

- 8 Synu mój, słuchaj karcenia ojca,
 nie odrzucaj pouczenia swej matki,
- 9 gdyż są wieńcem powabnym dla głowy
 i naszymi cennym dla twojej szyi.

B. Namowy grzeszników (1,10-14)

- 10 Kiedy cię, synu, zwodzą grzesznicy,
 nie gódź się, choćby rzekli:
- 11 "Pójdź z nami, czyhajmy na krew,
 zaczajmy się bez powodu na niewinnych.
- 12 Wchłonimy ich żywych jak Podziemie,
 zdrowych - jak schodzących do grobu.

- 13 Znajdziemy wszelkie kosztowności,
napełnimy domy swe łupem.
14 Dziel swój los razem z nami,
jedna sakwa dla wszystkich".

C. Zbrodnicze zamiary (1,15-16)

- 15 Synu mój, nie chodź ich drogą,
powstrzymaj swą stopę od ich ścieżki;
16 gdyż nogi ich pędzą do zbrodni,
spieszno im, bo krew chcą wytoczyć.

D. Skutki postępowania grzeszników (1,17-19)

- 17 Lecz próżno ich sieć zarzucona
na oczach wszelkiego ptactwa.
18 Na własną krew oni czyhają,
czatują na własne dusze.
19 Bo taki los chciwych zysku:
zabiera im własne ich życie.

Pierwszy Poemat Mądrości (1,20-33)

A. Wstęp (1,20-21)

- 20 Mądrość woła na ulicach,
na placach głos swój podnosi;
21 nawołuje na drogach zgiełkliwych,
w bramach miejskich przemawia:

B. Wskazania dla "naiwnych" i szyderców (1,22-23)

- 22 "Dokąd naiwni mają kochać naiwność?
szydercy pragnąć szyderstwa?
a niemądrzy - pogardzać poznaniem?
23 Powróćcie do moich upomnień,
udzielę wam ducha mojego,
nauczę was moich zaleceń.

C. Kara za nieposłuszeństwo (1,24-27)

- 24 Ponieważ wołałam, a wyście nie dbali,
podałam rękę, a nikt nie zważał,
25 gardziliście każdą mą radą,
nie chcieliście moich upomnień -
26 i ja waszą klęskę wyszydę,
zadrwię, gdy nadejdzie przestrich;
27 gdy strach nadciągnie jak burza,
a wasze nieszczęście jak wichra,
gdy spotka was ucisk i boleść.

D. Kara za gardzenie Mądrością (1,28-31)

- 28 Wtedy będą mnie prosić, a nie odpowiem;
będą mnie szukać, ale nie znajdą.
29 Za to, że wiedzą wzgardzili,
bojaźń Pana znienawidzili;
30 za to, że nie poszli za moimi radami,
moimi upomnieniami wzgardzili -
31 spożyją owoce swej drogi,
nasyca się swoimi planami.

E. Skutki posłuchu i odstępstwa (1,32-33)

- 32 Bo odstępstwo prostych ich uśmierci,
bezmyślność niemądrych ich zgubi.
33 A kto mnie słucha - spokój osiągnie,
bezpieczny, bez obawy nieszczęścia.

Druga Mowa. Pożytek z szukania Mądrości (2,1-22)

A. Wstęp (2,1-4)

- 2 1 Synu, jeżeli słowa me przyjmiesz,
zachowasz u siebie nakazy,
2 Ku mądrości nachylisz swe ucho,
ku roztropności skłonisz swe serce;
3 tak, jeżeli wezwiesz rozum,
donośnie przywołasz roztropność;

- 4 jeśli [szukać] jej poczniesz jak srebra,
 i pragnąć jej będziesz jak skarbów -

B. Zrozumienie bojaźni Pana (2,5-8)

- 5 to bojaźń Pańską zrozumiesz,
 osiągniesz poznanie Boga.
6 Bo Pan udziela Mądrości,
 z ust Jego - wiedza, roztropność.
7 On chowa powodzenie dla prawych,
 opiekę - dla żyjących nienagannie.
8 On osłania ścieżki prawych,
 ochrania drogi pobożnych.

C. Pojmiesz sprawiedliwość (2,9-11)

- 9 Wtedy sprawiedliwość pojmiesz i prawo,
 rzetelność, każdą dobrą ścieżkę;
10 wtedy mądrość zagości w twym sercu,
 wiedza ucieszy twą duszę;
11 [wtedy] rozwaga będzie cię pilnować,
 roztropność na straży twej stanie.

D. Ustrzeżesz się zła... (2,12-15)

- 12 Aby cię ustrzec przed drogą występku,
 przed ludźmi mówiącymi przewrotnie.
13 Opuścili ścieżkę prawości,
 by chodzić mrocznymi drogami.
14 Radością ich czynienie zła,
 ze zła, przewrotności się cieszą.
15 Ich drogi pełne przewrotności,
 błąkają się po manowcach.

E. ...zwłaszcza złej kobiety (2,16-19)

- 16 Aby cię ustrzec przed obcą żoną,
 przed cudzą - co mowę ma gładką.
17 Powiernika młodości rzuca,
 Bożego przymierza niepomna.

- 18 Już dom jej do Śmierci się chyli,
ku ceniom [Szeolu] jej droga.
19 Każdy, kto do niej idzie, nie wraca,
na drogę życia nie wstąpi.

F. Błogosławieństwo dla dobrych (2,20-22)

- 20 Abyś szedł drogą [ludzi] dobrych,
trzymał się ścieżek prawych.
21 Albowiem prawi posiadą ziemię,
nienaganni będą na niej zachowani.
22 Niezbożnych wygładzą z ziemi,
z korzeniami wyrwą wiarołomnych.

Trzecia Mowa: Trzymaj się Boga (3,1-12)

A. Wezwanie (3,1-2)

- 3 1 Synu mój, nie zapomnij mego pouczenia,
two serce niech strzeże nakazów.
2 Bo wiele dni i lat życia
i pełnię ci szczęścia przyniosą.

B. Miłość i wierność (3,3-4)

- 3 Niech miłość i wierność cię nie opuszczą,
przymocuj je sobie do szyi,
na tablicy serca je wypisz -
4 a znajdziesz uznanie i łaskę
w oczach Boga i ludzi.

C. Ufność złożona w Bogu (3,5-6)

- 5 Z całego serca Bogu zaufaj,
nie polegaj na swoim rozsądku.
6 Poznawaj Go na każdej drodze,
a On twe ścieżki wyrówna.

D. Bojaźń Pana (3,7-8)

- 7 Nie bądź mądry we własnych oczach,
Boga się bój, zła unikaj.
8 To ciału zapewni zdrowie,
a pokrzepienie twym kościom.

E. Służba Bogu (3,9-10)

- 9 Czcij Boga [darami] twego mienia
i pierwocinami całego dochodu -
10 a twoje spichlerze napełnią się zbożem
i tłocznie napełnią się moszczem.

F. Zdaj się na Boga (3,11-12)

- 11 Karceniem Pana nie gardź, synu,
nie odrzucaj ze wstrętem strofowań.
12 Pan bowiem karci, kogo miłuje,
jak ojciec syna, którego lubi.

Człon pośredni: Wartość Mądrości (3,13-20)

A. Bezcenny skarb (3,13-15)

- 13 Szczęśliwy, kto Mądrość osiągnął,
mąż, który nabył Roztropności.
14 Bo lepiej ją posiąść niż srebro,
ją raczej nabyć niż złoto.
15 Raczej ją zyskać niż perły,
nie równe jej żadne klejnoty.

B. Źródło dobra (3,16-18)

- 16 W prawicy trzyma dni długie,
w lewicy - bogactwo, pomyślność.
17 Jej drogi drogami miłymi,
wszystkie jej ścieżki pokojem.
18 To drzewo życia dla tych, co jej strzegą,
kto się jej trzyma - szczęśliwy.

C. U Boga jest Mądrość (3,19-20)

- 19 Pan umocnił ziemię Mądrością,
niebiosa Roztropnością utwierdził.
20 Przez Jego wiedzę wytrysły odmęty,
a rosę spuszczaają obłoki.

Czwarta Mowa: Prawe współżycie z ludźmi (3,21-35)

A. Rozwaga i jej skutki (3,21-24)

- 21 Rozwagi i przezorności strzeż, synu,
niech ci one z oczu nie schodzą,
22 a życiem twej duszy się staną,
wdzięczną ozdobą dla twej szyi.
23 Drogą swą pójdziesz bezpiecznie,
bo twoja noga się nie potknie.
24 Gdy spoczniesz, nie zaznasz trwogi,
zaśniesz, a sen twój będzie przyjemny.

B. Niezbożni nie zaszkodzą (3,25-26)

- 25 Nie bój się nagłego zagrożenia,
ni klęski, jaką szykują niezbożni.
26 Bo Pan będzie u twego boku,
uchroni twą nogę od sidła.

C. Miłość bliźniego (3,27-31)

- 27 Nie odmawiaj pomocy uprawnionemu,
gdy masz możliwość działania.
28 Nie mów bliźniemu: "Idź i wróć,
dam jutro", a możesz dać zaraz.
29 Nie spiskuj przeciw bliźniemu,
jeśli mieszka przy tobie beztrosko.
30 Nie sprzeczasz się z nikim niesłusznie,
jeśli ci nic złego nie zrobił.
31 Nie zazdrość ludziom zbrodniczym,
nie skłaniaj się ku ich drogom.

D. Zdaj się na wolę Bożą (3,32-35)

- 32 Bo Pan się brzydzi przewrotnym,
a z wiernymi obcuje przyjaźnie.

- 33 Przekleństwo Pana na domu niebożnych,
On błogosławi mieszkanie prawych.
34 On się naśmiewa z szyderców,
a pokornym udziela swej łaski.
35 Mądrzy dostąpią chwały,
udziałem głupich jest hańba.

Piąta Mowa: Mądrość zyskuje się jako skarb (4,1-9)

A. Wstęp (4,1-2)

- 4 1 Słuchajcie, synowie, karcenia ojca,
słuchajcie pilnie, by poznać rozsądek.
2 Udzielam wam cennej nauki,
nie gardźcie moim pouczeniem.

B. Pouczenie ogólne (4,3-4)

- 3 Bo i ja byłem synem mego ojca,
kochanym, jedynym dla matki;
4 a tymi słowami mnie pouczał:
"Niech przyjmie twe serce me słowa,
strzeż mych nakazów, a będziesz żył."

C. Zdobywanie Mądrości (4,5-6)

- 5 Nabywaj Mądrości, nabywaj Rozsądku,
nie zapominaj, nie zbaczaj od słów ust moich.
6 Nie gardź nią, a ciebie ocali,
ukochaj ją, a będzie cię strzegła.

D. Cenić Mądrość (4,7-9)

- 7 Podstawą jest Mądrość, zdobądź ją,
za wszystko, co masz, nabądź Rozsądku.
8 Ceń ją, a czcią cię otoczy,
okryje cię sławą, gdy się do niej przytulisz.
9 Włóż ci wieniec wdzięczny na głowę,
obdarzy cię zaszczytną koroną.

Szósta Mowa: Ostrzeżenie przed złymi ludźmi (4,10-19)

A. Wartość drogi Mądrości (4,10-12)

- 10 Posłuchaj, synu, przyjmij moje słowa,
a życie twoje się przedłuży.
11 Wprowadziłem cię na drogę mądrości,
na drogę prawości cię powiodłem.
12 Gdy pójdziesz, twój krok nie dozna przeszkody,
i choćbyś biegł, nie potkniesz się.

B. Ostrzeżenie (4,13-15)

- 13 Karności się trzymaj, nią nie gardź;
strzeż jej, gdyż ona jest twym życiem.
14 Nie wstępuj na ścieżkę niezbożnych,
nie wchodź na drogę złych ludzi.
15 Unikaj jej, nie wkraczaj na nią,
omiń ją, odwróć się od niej.

C. Uzasadnienie (4,16-17)

- 16 Bo nie zasną, gdy czegoś nie zbroją,
sen ich odleci, gdy nie zaszkodzą.
17 Bo jedzą chleb niezbożności
i piją wino przemocy.

D. Mądrość należy cenić (4,18-19)

- 18 Ścieżka prawych jest światłem porannym,
wschodzi i wzrasta aż do południa.
19 Droga grzeszników jak ciemny mrok,
nie wiedzą, o co się potkną.

Szósta Mowa: Mądrość źródłem życia (4,20-27)

A. Wstęp (4,20-22)

- 20 Zważaj, synu, pilnie na me słowa,
do uwag mych nakłoń swe ucho.
21 Niech one nie schodzą ci z oczu,
przechowuj je pilnie w swym sercu.

22 Bo życiem są dla znajdujących je,
całego ich ciała lekarstwem.

B. Strzec serca i mowy (4,23-24)

23 Z całą pilnością strzeż swego serca,
bo życie tam ma swoje źródło.

24 Przewrotności ust się wystrzegaj,
od fałszu warg bądź z dala.

C. Prosta droga (4,25-27)

25 Oczy twe niech patrzą wprost,
powieki swe kieruj przed siebie.

26 Uważaj, gdzie krok masz postawić,
wszystkie swe drogi uważaj za pewne.

27 Nie zbaczaj na lewo ni w prawo,
odwróć swą nogę od złego.

Ósma Mowa: Obca żona (5,1-23)

A. Strzeż rozwagi (5,1-2)

5 1 Synu, zwróć się ku mojej mądrości,
do mej roztropności nakłoń swe ucho;
2 trzymając się [wskazań] rozwagi,
twe usta strzec będą wiedzy.

B. Flirt obcej żony (5,3-6)

3 Bo miód wycieka z ust obcej,
podniebienie jej gładkie jak olej,
4 lecz w końcu jest gorzka jak piołun,
ostra jak miecz obosieczny.

5 Jej nogi zstępują ku śmierci,
do Szeolu zstępują jej kroki.

6 Nie zważa na ścieżkę swego życia,
jej drogi są niedostrzegalne.

C. Skutki cudzołóstwa (5,7-14)

- 7 Więc teraz, synu, posłuchaj,
 nie odstępуй od słów moich ust.
8 Idź drogą swą od niej daleko,
 pod drzwi jej domu nie podchodź.
9 Byś obcym nie oddał swej sławy,
 a lat swoich okrutnikowi.
10 By inni z twej pracy nie tyli.
 By mienie twe nie szło w obcy dom.
11 Na końcu przyjdzie ci wzdychać,
 gdy ciało swoje wyczerpiesz.
12 Powiesz: "Jakże nie cierpiałem karcenia,
 nie nadstawiałem ucha uczącym.
13 Nie dbałem na głos wychowawców,
 nie dałem posłuchu uczącym.
14 O włos, a popadłbym w wielkie nieszczęście,
 na radzie i na zgromadzeniu".

D. Wierność małżeńska (5,15-20)

- 15 Pij wodę z własnej cysterny,
 tę, która płynie z twe studni.
16 Na zewnątrz mają bić twoje źródła?
 Tworzyć strumienie na placach?
17 Niech służą tobie samemu,
 a nie również innym wraz z tobą.
18 Niech źródło twe będzie błogosławione,
 znajdуй radość w żonie swej młodości.
19 Przemiła to łania i wdzięczna kozica,
 jej miłością upajaj się zawsze.
20 Po cóż, mój synu, upajać się obcą?
 Obejmować piersi nieznanej?

E. Nieprawość zgubą (5,21-23)

- 21 Bo drogi ludzkie przed oczyma Pana,
 On zważa na wszystkie ich ścieżki.
22 Gdy niebożnym owładną występki,
 trzymają go więzy grzechu -
23 umrze z braku karności,
 pobłądzi z ogromu głupoty.

A. Poręka (6,1-5)

- 6
- 1 Gdy za bliźniego ręczyłeś,
gdy za obcego ręką świadczyłeś -
 - 2 słowami ust się związałeś,
schwytańś mową ust własnych.
 - 3 Uwolnij się, uczyn to, synu,
boś dostał się w rękę bliźniego,
idź, biegnij, na bliźnich nalegaj.
 - 4 Oczom swym nie daj się zamknąć,
powiekom spoczynku nie dawaj;
 - 5 jak gazela wyrwij się z ręki,
jak ptaszek z potrzasku ptasznika.

B. Lenistwo (6,6-11)

- 6 Do mrówki się udaj, leniwcze,
patrz na jej drogi, bądź mądry.
- 7 Nie znajdziesz u niej zwierzchnika,
ni stróża żadnego, ni pana -
- 8 a w lecie gromadzi swą żywność
i zbierze swój pokarm we żniwa.
- 9 Jak długo leniwcze chcesz leżeć?
A kiedyż ze snu powstaniesz?
- 10 Trochę snu, trochę drzemania,
trochę założenia rąk, aby zasnąć -
- 11 a przyjdzie na ciebie nędza jak rozbójnik
i niedostatek jak ktoś bezczelny.

C. Przewrotność (6,12-15)

- 12 Człowiek nikczemny i szkodnik
chodzi z przewrotnością na ustach,
- 13 mruży oczy, szurga nogami,
palcami swymi daje znaki -
- 14 a w sercu swym knuje przewrotność,
stale wznieca kłótnie.
- 15 Dlatego nagle przyjdzie nań klęska,
nie ma na to lekarstwa.

D. Przedmiot obrazy Bożej (6,16-19)

- 16 Sześć rzeczy nienawidzi Pan,
a siedem budzi u Niego odrazę:
17 wyniosłe oczy, kłótlivy język,
ręce, co krew niewinną przelewają,
18 serce, knujące złe plany,
nogi, co biegną do zbrodni,
19 świadek fałszywy, kłamliwy,
i ten, kto kłótnie wznieca wśród braci.

Dziewiąta Mowa: Niebezpieczeństwo cudzołóstwa (6,20-35)

A. Wstęp: Wierność przestrogom (6,20-23)

- 20 Strzeż, synu, nakazu ojca,
nie gardź pouczeniem matki,
21 do serca je przywiąż na zawsze,
zawieś je sobie na szyi.
22 Gdy idziesz, niech ono cię wiedzie,
niech czuwa nad tobą, gdy zaśniesz;
gdy się ockniesz, niech mówi do ciebie.
23 Bo lampą jest nakaz, światłem pouczenie,
drogą do życia - upomnienie karcące.

B. Niebezpieczeństwo obcej żony (6,24-26)

- 24 By cię ustrzegło przed złą kobietą,
przed obcą, co język ma gładki.
25 Niech nie pożąda twe serce jej wdzięków,
powiekami jej nie daj się złowić.
26 Bo ceną rozpustnej kęs chleba,
a zamężna czyha na cenną duszę.

C. Mimowolny mechanizm (6,27-29)

- 27 Czy schowa kto ogień w zanadrzu,
by nie zajęły się szaty?
28 Czy kto pójdzie po węglach ognistych,
by swoich stóp nie sparzyć?
29 Tak kto idzie do żony bliźniego,
kto jej dotknie, nie ujdzie karania.

D. Samowładna kara (6,30-31)

- 30 Nie ma hańby dla tego, kto kradnie,
by wewnątrz napełnić, gdy głodny;
31 a siedmiokrotnie zwróci złapany,
wszystko, co ma w domu, odda.

E. Niezmazalna hańba (6,32-35)

- 32 Lecz kto cudzołoży, jest nierozumny -
na własną zgubę to czyni.
33 Chłostę i wstyd tutaj znajdzie,
jego hańby się nie zmaże.
34 Bo zazdrość pobudza gniew męża,
nie okaże litości w dniu pomsty.
35 Na okup za winę nie popatrzy,
na dar, choćbyś mnożył, nie spojrzy.

Dziesiąta Mowa: Przeciw uwodzicielce (7,1-27)

A. Wstęp (7,1-4)

- 7 1 Synu, przestrzegaj słów moich,
moje nakazy przechowuj u siebie.
2 Nakazów mych strzeż, abyś żył,
mych uwag - jak żrenicy oka.
3 Przymocuj je sobie do palca,
na tablicy serca je wypisz.
4 Mów do Mądrości: "Ma siostró",
przyjacielem nazywaj Rozsądek.

B. Dramat (7,5-23)

a. Niebezpieczeństwo (7,5-9)

- 5 Abyś się ustrzegł przed cudzą żoną,
przed obcą, co mowę ma gładką.
6 Przez okno bowiem swojego domu,
przez kratę się przyglądałem.
7 Ujrzałem wśród niedoświadczonych,
poznałem między chłopcami
młodzieńca nierozumnego.

8 Przechodził obok narożnika ulicą,
na drogę do domu jej wstąpił
9 o zmroku, o późnej godzinie,
pod osłoną nocnych ciemności.

b. Zasadzka (7,10-13)

10 Oto kobieta wychodzi naprzeciw -
strój nierządnicy, a zamiar ukryty;
11 podniecona, nieopanowana,
nie ustoi w domu jej noga:
12 to na ulicy, to na placu,
na każdym rogu stoi na czatach.
13 Chwyciła go i obejmuje,
z beczelną miną doń mówi:

c. Pokusa (7,14-20)

14 "Miałam złożyć ofiarę biesiadną,
dziś dopełniłam swych ślubów.
15 Wyszłam tobie naprzeciw,
zaczęłam cię szukać, znalazłam.
16 Kilimem swe łożę zasłałam,
kobiercem wzorzystym z Egiptu;
17 łożę swe mirrą skropiłam,
aloesem i cynamonem.
18 Chodź, pijmy rozkosz do rana,
wzajemną miłością się cieszymy.
19 Bo mąż poza domem przebywa,
udał się w drogę daleką.
20 Wór pieniędzy zabrał ze sobą,
ma wrócić o pełni księżyca."

d. Upadek (7,21-23)

21 Omamiła go długą namową,
pochlebstwem swych ust go uwiodła.
22 Podążył za nią niezwłocznie,
jak wół, co idzie na rzeź,
jak w dybach głupiec do chłosty.
23 Aż strzała przeszyje wątrobę;
jak wróbel, co wpada w sidło,
nieświadom, że idzie o życie.

C. Pouczenie (7,24-27)

- 24 Więc teraz, synowie, słuchajcie,
 zważajcie na słowa ust moich.
25 Niech serce w jej stronę nie zbacza,
 nie błąkać się po jej ścieżkach.
26 Bo wielu zranionych strąciła,
 możni byli ci, co ich zabiła.
27 Jej dom to drogi do Szeolu,
 co w podwoje śmierci prowadzą.

Drugi Poemat Mądrości: Mądrość zaleca sama siebie (8,1-36)

A. Wstęp (8,1-3)

- 8 1 Czy Mądrość nie nawołuje?
 Nie wysiła głosu Roztropność?
 2 Na najwyższym szczycie, przy drodze,
 na rozstaju dróg usiadła,
 3 przy bramach, u wejścia do miasta,
 przy wejściu do portyków głos podnosi:

B. Nawoływanie Mądrości (8,4-11)

a. "Słuchajcie, synowie ludzcy" (8,4-5)

- 4 "Odzywam się do was, mężowie,
 was wzywam, synowie ludzcy;
5 prostaczkowie, nabierzcie rozwagi,
 niemądrzy, nabierzcie rozumu.

b. "Mówię rzeczy słuszne" (8,6-9)

- 6 Słuchajcie, mówię rzeczy wzniosłe,
 z warg moich wychodzi rzetelność.
7 Podniebienie me prawdę podaje,
 wstrętna mym wargom niezbożność.
8 Mowy ust moich są prawe,
 obcy mi fałsz i krętactwo.
9 Wszystkie są jasne dla rozsądnych,
 rzetelne dla posiadających wiedzę.

c. Bezcenna Mądrość (8,10-11)

- 10 Karcenie moje nabądźcie, nie srebro,
raczej wiedzę niż złoto najczystsze.
11 Bo Mądrość cenniejsza od pereł,
żaden klejnot nie jest jej równy".

C. Zalety Mądrości (8,12-21)

a. Mądrość - jej bliscy i dalecy (8,12-13)

- 12 Jam Mądrość, Rozwaga mi bliska,
posiadam wiedzę, roztropność.
13 Bojaźń Pańska to zło nienawidzić.
Pychy, wyniosłości, złych dróg,
przewrotnych ust nienawidzę.

b. Wpływ Mądrości (8,14-16)

- 14 Moja jest rada i powodzenie,
jam rozsądek, moja jest potęga.
15 Dzięki mnie królowie panują,
słusznie wyrokują książęta.
16 Dzięki mnie rządzą władcy,
wielmożni, wszyscy rządcy sprawiedliwi.

c. Mądrość cenniejsza od złota (8,17-19)

- 17 Ja kocham tych, co mnie kochają,
znajdzie mnie, kto mnie szuka.
18 Bogactwo jest ze mną i cześć,
znaczna fortuna i pomyślność.
19 Mój owoc cenniejszy od złota,
a plony - niż srebro najczystsze.

d. Bogactwo Mądrości (8,20-21)

- 20 Kroczę drogą prawości,
ścieżkami sprawiedliwości,
21 by przyjaciół obsypać bogactwem,
napełnić ich skarbce.

D. Towarzyszka Stwórcy (8,22-31)

a. Mądrość zrodzona przez Jahwe (8,22-26)

- 22 Pan mnie zrodził, początek swej mocy,
przed dziełami swymi, od pradawna.
23 Od wieków zostałam ustanowiona,
od początku, przed pradziejami ziemi.
24 Przed oceanem zostałam zrodzona,
przed źródłami pełnymi wody;
25 zanim góry zostały założone,
przed pagórkami zostałam zrodzona.
26 Nim ziemię i pole uczynił,
przed pierwszymi skibami roli.

b. Mądrość w dziele stwarzania obecna... (8,27-29)

- 27 Gdy niebo umacniał, z Nim byłam,
gdy kreślił sklepienie nad wodami;
28 gdy w górze utwierdzał obłoki,
gdy umacniał źródła otchłani;
29 gdy morzu ustawiał granice,
by wody z brzegów nie wyszły;
gdy ustalił fundamenty ziemi.

c. ...i aktywna (8,30-31)

- 30 I byłam przy Nim mistrzynią,
rozkoszą Jego dzień po dniu,
cały czas igrając przed Nim.
31 Igrając na okręgu ziemi,
radowałam się przy synach ludzkich.

E. Uwagi końcowe (8,32-36)

- 32 Więc teraz, synowie, słuchajcie mnie,
błogosławieni, co dróg moich strzegą.
33 Słuchajcie przestrogi i bądźcie mądrzy,
[pouczeń mych] nie odrzucajcie.
34 Kto mnie słucha, jest błogosławiony,
kto co dzień u drzwi moich czeka,
czuwając u progu mej bramy.
35 Bo kto mnie znajdzie, znajdzie życie
i osiągnie upodobanie u Pana.
36 Duszę swą rani, kto przeciw mnie grzeszy,
kto mnie nienawidzi, też śmierć kocha.

A. Zaproszenie (9,1-3)

- 9 1 Mądrość zbudowała sobie dom,
 wyciosała siedem kolumn;
 2 nabiła zwierząt, namieszała wina
 i zastawiła stół.
 3 Służące odesłała i woła
 na wyżynnych miejscach miasta:

B. Treść zaproszenia (9,4-6)

- 4 "Prostaczek niech do mnie przyjdzie".
 Komu brak rozumu, mówiła:
 5 "Chodźcie, nasyćcie się moim chlebem,
 pijcie wino, które zmieszałam.
 6 Odrzućcie naiwność i życie,
 chodźcie drogą rozsądku.

Człon pośredni: Podatność na pouczenia i jej brak (9,7-12)

A. Pouczenie szydercy i prawego (9,7-9)

- 7 Kto poucza szydercę, ściąga na siebie wzgardę,
 strofuje niezbożnego - na własną szkodę.
 8 Nie strofuj szydercy, by cię nie znienawidził,
 strofuj mądrego, a będzie cię kochał.
 9 Ucz mądrego, a będzie mądrzejszy,
 oświecaj prawego, a zwiększy swą umiejętność.

B. Mądrość i bojaźń Pańska (9,10-12)

- 10 Początkiem mądrości jest bojaźń Pańska,
 poznanie Świętego - rozsądkiem.
 11 Bo dzięki mnie twe dni się pomnożą,
 lata życia będą ci dodane.
 12 Gdy jesteś rozumny, pomagasz sobie,
 jako szyderca, sam [kark] podstawiasz.

Czwarty Poemat Głupoty: Uczta Głupoty (9,13-18)

A. Lekkomysłność zapraszającej (9,13-15)

- 13 Pani Głupota jest podniecona,
Lekkomysłność nie posiada wiedzy.
14 Przy bramie swego domu usiadła,
na tronie, na wyżynach w mieście;
15 by wołać na przechodzących drogą,
na tych, co idą prostymi ścieżkami:

B. "Kradziona woda, ukryty chleb" (9,16-18)

- 16 "Niech zboczy tu, kto niedoświadczony".
Odzywa się do [ludzi] nierozważnych
17 Przyjemna jest woda kradziona,
ukryty chleb jest smaczny".
18 Nie wie o tym, że cienie [Szeolu] tam goszczą,
jej zaproszeni są w Podziemia głębinach.

Zbiór B (10,1 - 22,16)

1. Ogólne pouczenia (10,1-11,2)

Tytuł (1,1a)

10 1 Przysłowia Salomona.

A. Udane i nieudane wychowanie (10,1-5)

- 1b Mądry syn jest radością ojca,
zmartwieniem dla matki - syn niemądry.
2 Bez pożytku niezbożne bogactwa,
a prawość wyrywa od śmierci.
3 Prawego Bóg nie zagłodzi,
odrzuci żądze niezbożnych.
4 Ubogi pracuje ręką niedbałą,
a ręka pilnych sprowadza bogactwo.
5 W żniwa plon zbiera syn rozsądny,
syn hańbą okryty prześpi czas koszenia.

B. Mowa, zachowanie się i jego skutki (10,6-11)

- 6 Błogosławieństwa na głowie prawego,
usta niezbożnych gwałt kryją.
- 7 Pamięć o prawym jest błogosławiona,
imię niezbożnych ulega zagładzie.
- 8 Kto mądry sercem przyjmie nakazy,
upadnie, kto wargi ma nierozsądne.
- 9 Kto postępuje nieskazitelnie - bezpieczny,
zdradzi się, kto przewrotnych dróg szuka.
- 10 Kto mruga oczyma, sprawia cierpienie,
upadnie, kto wargi ma nierozsądne.
- 11 Usta sprawiedliwego są źródłem życia,
usta niezbożnych gwałt kryją.

C. Pożytek i szkoda w zakresie miłości i nienawiści (10,12-18)

- 12 Nienawiść prowadzi do kłótni,
wszelką przewinę zakrywa miłość.
- 13 Na wargach rozumnego jest mądrość,
kij na grzbiecie nierozsądnego.
- 14 Mądry [skrzątnie] zachowuje wiedzę,
usta głupiego to bliska zguba.
- 15 Majętność bogacza jest jego warownią,
ruiną nędzarzy - ich własne ubóstwo.
- 16 Dorobek prawego prowadzi do życia,
a zysk niezbożnego - do grzechu.
- 17 Na drodze do życia, kto strzeże karności,
kto gardzi naganą, błądzi na bezdrożach.
- 18 Kto tai nienawiść, ma usta kłamliwe,
głupi niesławę rozgłasza.

D. Skuteczność słów szkodliwych i nieszkodliwych (10,19-21)

- 19 W gadulstwie nie uniknie się przestępstwa,
kto ostrożny w języku - jest rozsądny.
- 20 Srebrem wybornym jest język prawego,
a serce niezbożnych jest jak rzecz znikoma.
- 21 Wargi sprawiedliwego żywią wielu,
głupcy umrą z braku rozsądku.

E. Błogosławieństwo Pana jest decydujące (10,22)

- 22 Błogosławieństwo Pana jest bogactwem,
[własny] trud niczego tu nie doda.

F. Uzasadnione i nieuzasadnione oczekiwanie (10,23-30)

- 23 Radością dla głupiego jest czyn haniebny,
a mądrość - dla męża roztropnego.
- 24 To, czego się boi niebożny, nań spadnie,
a [Pan] spełni pragnienie sprawiedliwych.
- 25 Gdy wichur zawieje, nie ma niebożnego,
a sprawiedliwego podstawy są wieczne.
- 26 Czym ocet dla zębów, a dym dla oczu,
tym leniwy dla tych, którzy go posłali.
- 27 Bojaźń Pańska dni pomnaża,
skrócone są dni niebożnego.
- 28 Prawi mogą oczekiwać radości,
a nadzieja niebożnych zaginie.
- 29 Umocnieniem postępujących nienagannie jest Pan,
a zgubą dla popełniających nieprawość.
- 30 Sprawiedliwy nie zachwieje się na wieki,
niebożni nie będą mieszkać na ziemi.

G. Mowa ust prawych i przewrotnych (10,31-32)

- 31 Owocem prawych ust jest mądrość,
język przewrotnych będzie usunięty.
- 32 Wargi sprawiedliwego uznają, co miłe [Bogu],
a usta niebożnych - przewrotność.

H. Dwie oceny (11,1-2)

- 11 1 Obrzydła Panu waga fałszywa,
upodobanie ma w ciężarku dokładnym.
- 2 Przyszła wyniosłość, przyszła i hańba,
u ludzi skromnych jest mądrość.

2. Istota i skutki postępowania przeciwstawnych sobie ludzi (11,3-12,28)

A. Dola następstw zachowania się (11,3-8)

- 3 Nieskazitelność prowadzi prawych,
 a przewrotność gubi wiarołomnych.
- 4 W dzień gniewu bogactwo bez pożytku,
 prawość wyrywa od śmierci.
- 5 Prawość nienagannego równa mu drogę,
 niezbożny upada przez niezbożność.
- 6 Prawych ratuje ich sprawiedliwość,
 przez pożądanie runęli wiarołomni.
- 7 Nadzieja niezbożnych znika przy śmierci,
 ufność złożona w bogactwie przepada.
- 8 Sprawiedliwy jest wyrwany z udręki,
 zamiast niego wpadł w nią niezbożny.

B. Społeczne oddziaływanie prawej i fałszywej mowy (11,9-15)

- 9 Obłudnik ustami chce zabić bliźniego,
 lecz wyrywa go wiedza sprawiedliwych.
- 10 Cieszy się miasto ze szczęścia prawych,
 a woła z radości z upadku niezbożnych.
- 11 Błogosławieństwem uczciwych wznosi się miasto,
 usta niezbożnych prowadzą do ruiny.
- 12 Nierozumny, kto bliźnim pogardza,
 roztropny umie o nim milczeć.
- 13 Włóczy się plotkarz, wyjawiając sekrety,
 duch rzetelny zamilcza o sprawie.
- 14 Bez kunsztu [rządzenia] naród upada,
 wybawienie, gdzie wielu doradców.
- 15 Kto ręczy za obcego, w zło wpada,
 kto poręczeń nie lubi - bezpieczny.

C. Zapłata i wydajność (11,16-22)

- 16 Sławę uzyskuje powabna kobieta,
 majątek uzyskuje władczy mężczyzna.
- 17 Miłosierny dobrze czyni swej duszy,
 okrutnik niszczy swe ciało.

- 18 Niezbożny ma zysk zwodniczy,
 pewna zapłata dla siewcy prawości.
19 Stały w prawości zmierza do życia,
 kto goni za złem - do śmierci.
20 Obrzydlę Panu serce przewrotne,
 upodobanie ma w tym, czyja droga nienaganna.

21 Z pewnością złego nie minie kara,
 potomstwo sprawiedliwego ujdzie cało.
22 Czym w ryju świni złota obrączka,
 tym piękna kobieta bez rozsądku.

D. Oczekiwanie i wypełnienia (11,23-27)

- 23 Pragnieniem prawych tylko dobro,
 oczekiwaniem złych jest tylko gniew.
24 Miłosierna dusza ciągle zyskuje,
 a skąpy nad miarę zmierza do nędzy.
25 Dusza życzliwa będzie obfitować
 kto napoi drugich dozna orzeźwienia.
26 Naród przeklina kryjących swe zboże,
 błogosławi tych co je sprzedają.
27 Kto szuka dobra, pragnie życzliwości,
 kto dąży do zła - ono go dosięgnie.

E. Zysk i strata (11,28-30)

- 28 Kto ufa bogactwu, upadnie,
 jak liście zazielenią się prawi.
29 Kto dom rujnuje, wiatr odziedziczy,
 a głupiec sługą bystrego umysłu.
30 Owocem sprawiedliwego jest drzewo życia,
 a człowiek mądry zdobywa serca.

F. Idea odpłaty eschatologicznej (11,31)

- 31 Jeśli zapłata sprawiedliwego jest w Podziemiu,
 to tym bardziej niezbożnego i grzesznika.

- 12
- 1 Kto karność kocha, kocha i wiedzę,
kto nagan nie znosi, jest tępy.
 - 2 Dobry zjednywa upodobanie u Pana,
człowiek podstępny uznany za niebożnego.
 - 3 Niebożnością nikt się nie utwierdzi,
a korzeń prawych trwa nieporuszony.
 - 4 Koroną męża jest dzielna kobieta,
próchnicą kości postępująca haniebnie.
 - 5 Sprawiedliwych zamiary uczciwe,
zamysły niebożnych podstępne.
 - 6 Słowo niebożnych krwiożerczą zasadzką,
usta uczciwych staną się ratunkiem.
 - 7 Powaleni niebożni - nie ma ich,
a dom sprawiedliwych stoi.
 - 8 Doznaje pochwał człowiek za rozsądek,
spaczone serce spotyka pogardę.
 - 9 Lepiej być mało znaczącym, a mieć pomocnika,
aniżeli pyszałkiem, nie mając chleba.
 - 10 Prawy uznaje potrzebę swych zwierząt,
a serce niebożnych okrutne.
 - 11 Kto ziemię uprawia, nasyci się chlebem,
kto ściga ułudy, z rozumu obrany.
 - 12 Niebożny pożąda twierdzy grzeszników,
lecz sprawiedliwych korzeń bezpieczny.

- 13 W przewinie jest fatalna pułapka,
mąż sprawiedliwy wyjdzie z udręki.
- 14 Owoc ust człowieka dobrem nasycy,
dzieło rąk męża do niego wraca.
- 15 Głupiec uważa swą drogę za słuszną,
kto rady usłucha, jest mądry.
- 16 Głupi swój gniew ujawnia od razu,
przemyślny replikę powstrzyma.
- 17 Kto przedkłada rzecz pewną, mówi, co słuszne,
a świadek fałszywy fałsz wypowiada.

- 18 Pleciuga bywa jak pchnięcie mieczem,
język mądrych staje się lekarstwem.
- 19 Mówienie prawdy ma wartość przetrwania,
mgnienie oka trwa język kłamliwy.
- 20 W sercu knujących zło jest podstęp,
a radość w sercu doradzającym pokój.
- 21 Nie spotka zło sprawiedliwego,
u niebożnych jest pełno nieszczęść.
- 22 Wstrętne dla Pana są usta kłamliwe,
w postępującym wiernie ma upodobanie.
- 23 Człowiek przemyślny o wiedzy swej milczy,
serce nierozumnych głosi głupotę.

I. Wiersze łączące (12,24-28)

- 24 Ręka pilnych zdobywa zwierzchnictwo,
a niedbalstwo prowadzi do przymusu.
- 25 Troska przygnębia serce człowieka,
rozwesela ją dobre słowo.
- 26 Sprawiedliwy wypatruje swe pożywienie,
droga niebożnych ich mami.
- 27 Lenistwo zwierzyny nie upiecze,
ludzka pilność jest cennym bogactwem.
- 28 Na drodze prawości jest życie,
kroczenie po niej jest nieśmiertelnością.

3. Wychowanie i przyszłość mądrego syna (13,1-25)

A. Syn mądry - prawda i fałsz postępowania (13,1-11)

- 13 ¹ Syn mądry [słucha] karcenia ojca,
szyderca nie chce słuchać nagan.
- ² Z owocu ust człowiek spożywa dobro,
a niewierni dążą do gwałtu.
- ³ Kto czuwa na ustami, strzeże życia,
kto usta rozwiera, gubi sam siebie.
- ⁴ Leniwy pragnie i czeka na próżno,
człowiek pilny jest zaspokojony.
- ⁵ Prawy brzydzi się słowem fałszywym,
niebożny postępuje niecnie i haniebnie.

- 6 Prawość strzeże nienaganności,
a niezbożność strąca w przepaść grzechu.
- 7 Jeden udaje bogacza, nie mając niczego,
drugi z pozoru ubogi opływa w bogactwo.
- 8 Bogactwo okupem za życie człowieka,
lecz ubogi jest głuchy na groźby.
- 9 Wesoło świeci światło prawych,
lecz lampa niezbożnych gaśnie.
- 10 Tylko wyniosłość wznieca kłótnie,
u zasięgających rady jest mądrość.
- 11 Przepadnie bogactwo pędem wiatru zdobyte,
kto gromadzi powoli - pomnaża.

B. Zaspokojone pragnienie (13,12-19)

- 12 Przewlekłe czekanie rujnuje duszę,
ziszczone pragnienie jest drzewem życia.
- 13 Kto gardzi słowem, szkodę poniesie,
nagrodę otrzyma, kto nakaz szanuje.
- 14 Nauka mądrego jest źródłem życia,
aby uniknąć sideł śmierci.
- 15 Zdrowy rozsądek zjednywa życzliwość,
a droga wiarołomnych ma być trwała?
- 16 Każdy przemyślny postępuje w wiedzy,
a nierozumny rozszerza głupotę.
- 17 Poseł nikczemny wtrąca w niedolę,
posłaniec wierny staje się lekarstwem.
- 18 Kto gardzi karceniem, jest w biedzie i hańbie,
godzien czci, kto strzeże upomnień.
- 19 Spełnione pragnienie przyjemne dla duszy,
wstrętne głupim od zła się odwrócić.

- 20 Kto z mądrym przestaje, nabywa mądrości,
towarzysz głupców szkodę poniesie.
- 21 Nieszczęście pędzi za grzesznymi,
sprawiedliwych nagradza się dobrem.
- 22 Dobry zostawia dziedzictwo wnukom,
przechowany dla prawego majątek grzeszników.
- 23 Z nowiny ubogich jest wiele żywności,
a posiadłość porywa bezprawie.
- 24 Nie kocha syna, kto różgi żałuje,
kocha go ten, kto w porę karci.
- 25 Mąż prawy ma w bród pożywienia,
żołądek niebożnych gwałt cierpi.

4. Wychowanie w różnych warunkach społecznych (14,1-35)

A. Działanie kobiet i mówienie mężczyzny (14,1-3)

- 14 1 Mądrość kobiet dom sobie buduje,
własnoręcznie go niszczy głupota.
- 2 Kto chodzi w wierności, boi się Pana,
człowiek dróg przewrotnych Nim gardzi.
- 3 W ustach głupiego różga na wyniosłość,
wargi mądrych są ich osłoną.

B. Praca rolnika i zasada ekonomiczna (14,4)

- 4 Gdzie bydła brak, tak spichlerz pusty,
dzięki mocy wołów plon jest obfity.

C. Od poznania do osądu (14,5-9)

- 5 Wierny świadek nie kłamie,
świadek kłamliwy jest świadkiem fałszywym.
- 6 Szyderca próżno szuka mądrości,
rozumny łatwo nabędzie wiedzę.
- 7 Od człowieka głupiego się odsuń,
rozumnych warg nie doświadczyleś.

- 8 Mądrość przemysłnego poznaje swą drogę,
głupota nierozumnych - zwodzeniem.
9 Głupcy drwią z poczucia winy,
uczciwi mają w nim upodobanie.

D. Poznanie siebie a przyszły sąd (14,10-14)

- 10 Serce zna gorycz duszy,
obcy nie dzieli z nim radości.
11 Dom niebożny zostanie zburzony,
a rzetelnych namiot zakwitnie.
12 Jest droga, co komuś wydaje się słuszną,
lecz są to w końcu drogi Śmierci.
13 Serce i w śmiechu się smuci,
a boleść jest końcem radości.
14 Niewierne serce nasyczone postępowaniem,
a więcej od niego - człowiek dobry.

E. Charakterystyka ludzi i ich osąd (14,15-18)

- 15 Naiwny ufa każdemu słowu,
przemysłny rozważa swe kroki.
16 Mądry się boi i złego unika,
głupi się zapala, nabywając pewności.
17 Człowiek porywczy popełnia głupstwa,
człowiek podstępny jest znienawidzony.
18 Naiwni nabywają głupotę,
wiedza koroną przemysłnych.

F. Zachowanie się i przyszłe jego owoce (14,19-24)

- 19 Przed dobrymi źli schylają czoła,
niebożni u bram sprawiedliwego.
20 Ubogi nie miły najbliższemu,
a bogacz ma wielu przyjaciół.
21 Kto bliźnim gardzi, popełnia grzech;
błogosławiony, kto lituje się nad uciśnionym.
22 Czy planujący zło nie błądzi?
Dobroć i wierność dla zamierzających dobro.

- 23 Każdy trud przynosi zyski,
pusta gadanina jedynie stratę.
24 Koroną mądrych jest bogactwo,
głupota niemądrych pozostanie głupotą.

G. Nawiązanie do poprzednich pouczeń (14,25-27)

- 25 Świadek prawdomówny ratuje życie,
świadek kłamliwy ratuje oszustwo.
26 W bojaźni Pana ufna twierdza,
dla swoich dzieci jest On ucieczką.
27 Bojaźń Pana jest źródłem życia,
by sideł Śmierci uniknąć.

H. Wskazania odnośnie do prawych rządów króla (14,28-35)

- 28 Liczny naród jest chwałą króla,
brak ludu to zguba dla władcy.
29 Cierpliwy jest bogaty w rozagę,
a wybuchowy ujawnia głupotę.
30 Serce spokojne jest życiem dla duszy,
zazdrość próchnicą dla kości.
31 Kto uciska ubogiego, lży jego Stwórcę,
czci Go, kto ma litość dla biednych.
32 Przez swą złość pada niezbożny,
a prawy przy śmierci posiada ufność.
33 W sercu rozumnego spoczywa mądrość.
A we wnętrzu głupich pozwala się poznać?
34 Sprawiedliwość wywyższa naród,
a hańbą narodów ich grzech.
35 Rozsądnemu słudze król przychylny,
a gniew budzi przynoszący wstyd.

5. Proces wychowania i jego następstwa (15,1-33)

A. Mowa lecząca i raniąca (15,1-4)

- 15 1 Odpowiedź łagodna uśmierza złość,
słowo raniące rozbudza gniew.
2 Język mądrych ocieka wiedzą,
usta zarozumialcy wyrażają głupotę.

- 3 Na każdym miejscu są oczy Pana,
obserwuje pilnie złych i dobrych.
- 4 Drzewem życia jest język leczący,
złamaniem na duchu przewrotność.

B. Przyjęcie lub odrzucenie wychowania i skutki (15,5-12)

- 5 Głupi gardzi karceniem ojca,
kto nagany przyjmuje, jest roztropny.
- 6 W domu prawego są wielkie zapasy,
a w zyskach niebożnych - ruina.
- 7 Wargi mądrych szerzą wiedzę,
a serce zarozumiałych bezprawie.
- 8 Ofiara niebożnych obrzydła dla Pana,
upodobanie ma w modłach ludzi uczciwych.
- 9 Droga niebożna obrzydła dla Pana,
kocha tego, kto postępuje w prawości.
- 10 Dla odstępstwa od ścieżki surowe skarcenie,
kto nagan nie znosi, umrze.
- 11 Szeol i Otchłań są jawne dla Pana,
o ileż bardziej serce synów ludzkich.
- 12 Szyderca nie lubi upomnień,
do ludzi mądrych nie chodzi.

C. Nastrój i uczucie (15,13-19)

- 13 Serce radosne twarz rozwesela,
gdy ból w sercu i duch przygnębiony.
- 14 Serce rozumne szuka wiedzy,
usta niemądrego toną w głupocie.
- 15 Wszystkie dni dla uciśnionego są złe,
a serce pogodne to wieczysta uczta.
- 16 Lepiej mieć mało z bojaźnią Pańską,
niż z niepokojem wielkie bogactwo.
- 17 Lepsza potrawa z jarzyn z bojaźnią,
niż tłusty wół z nienawiścią.

- 18 Człowiek gniewliwy wznieca kłótnie,
a cierpliwy łagodzi spory.
19 Droga leniwych jak żywopłot z cierni,
ścieżka uczciwych jest wyrównana.

D. Przyszłość udanego wychowania (15,20-24)

- 20 Mądry syn jest radością ojca,
a matką pogardza syn głupi.
21 Nierozsądny cieszy się głupotą,
rozumny chodzi prostą drogą.
22 Zamiary unicestwienia brak rady,
dojrzewają, gdzie wielu doradców.
23 Radością człowieka odpowiedź ust własnych,
jak miła wypowiedź w swym czasie.
24 Dla rozsądnego droga życia w górę,
by uniknąć Szeolu, co w dole.

E. Wiersze o odniesieniu do Pana (15,25-33)

- 25 Pan rozwala dom pysznych,
a miedzę wdowy ustala.
26 Obrzydłe dla Pana złe zamiary,
lecz czyste słowa są miłe.
27 Dom niszczy, kto zgarnia zyski,
żyć będzie, kto podarków nie lubi.
28 Prawe serce rozważa odpowiedź,
usta niebożnych zioną złością.
29 Od niebożnych Pan jest daleko,
modlitwy prawych On słucha.
30 Świecące oczy radują serce,
radosna nowina odświeża kości.
31 Ucho posłuszne życiowej naganie,
pomiędzy mądrymi przebywa.
32 Kto gardzi karceniem, lekceważy swą duszą,
kto słucha upomnień, posiada bystrość.
33 Bojaźń Pańska jest karną mądrością,
pokora poprzedza szacunek.

6. Postępowanie człowieka pod kierunkiem Boga i króla (16,1-33)

A. Bóg i król kontekstem ludzkiego działania (16,1-15)

- 16** ¹ Człowiecze są zamysły serca,
odpowiedź języka od Pana.
² Drogi człowieka są czyste w jego oczach,
lecz Pan osądza duchy.
- ³ Powierz Panu swą sprawę,
a spełnią się twoje zamiary.
⁴ Wszystko celowo uczynił Pan,
także grzesznika na dzień nieszczęścia.
- ⁵ Obrzydłe Panu serce wyniosłe,
z pewnością karania nie ujdzie.
⁶ Miłość i wierność gładzą grzechy,
a bojaźń Pańska od zła odwraca.
- ⁷ Gdy drogi człowieka są Panu miłe,
pojedna On z nim nawet wroga.
⁸ Lepiej mieć mało w prawości,
niż wielkie zyski z bezprawiem.
⁹ Serce człowieka obmyśla drogi,
lecz Pan utwierdza kroki.
- ¹⁰ Na wargach królewskich wyrocznia,
w wyroku usta jego nie błędzą.
¹¹ Waga i szala zgodna z prawem Pana,
Jego dziełem ciężarki w worku.
- ¹² Obrzydliwością królów działanie niezbożne,
bo tron ich oparty jest na prawości.
¹³ Prawe usta są miłe królowi,
kocha on mówiących uczciwie.
- ¹⁴ Gniew króla zwiastunem śmierci,
uśmierza go człowiek rozumny.
¹⁵ W pogodnym obliczu króla jest życie,
a życzliwość jak chmura deszczowa.

B. Nabycie mądrości jest najważniejsze (16,16)

- 16** Co lepsze od złota? - Nabycie mądrości.
Raczej mieć rozsądek niż srebro.

- 17 Odwrócenie się od zła jest ścieżką prawych,
kto czuwa nad swą drogą, strzeże duszy.
- 18 Przed ruiną pojawia się duma;
duch wyniosły poprzedza upadek.
- 19 Lepszy duch uniżony z ubogimi,
niż dzielący łupy z wyniosłymi.
- 20 Dobro znajdzie, kto zważa na słowo;
kto Panu zaufał, jest szczęśliwy.
- 21 Kto w sercu mądry, zwie się rozumnym,
słodycz warg pomnaża pouczenie.
- 22 Rozsądek źródłem życia dla posiadających,
karcenie głupich jest głupotą.
- 23 Serce mądre czyni usta rozważne,
pouczenie mnoży na wargach.
- 24 Przyjemne słowa są plastrem miodu,
słodyczą dla duszy, lekiem dla kości.
- 25 Jest droga, co komuś wydaje się słuszną,
lecz są to w końcu drogi Śmierci.
- 26 Gardło robotnika napiera na niego,
bo usta zmuszają do pracy.
- 27 Człowiek nikczemny zło drąży,
jakby mu ogień płonął na ustach.
- 28 Człowiek przewrotny wznieca kłótnie,
plotkarz odpycha przyjaciela.
- 29 Człowiek zbrodniczy zwodzi bliźniego,
prowadzi go na drogę niedobłą.
- 30 Kto oczy mruży, obmyśla przewrotność;
kto wargi zagryza, zło postanowił.

- 31 Siwy włos ozdobną koroną,
na drodze prawości się znajdzie.
- 32 Cierpliwy jest lepszy niż siłacz,
opanowany - niż zdobywca grodu.
- 33 Między fałdy sukni wrzuca się losy,
lecz od Pana pochodzi rozstrzygnięcie.

7. Nieudane wychowanie (17,1-28)

A. Wiersze kreślące problem (17,1-6)

- 17 ¹ Lepszy kęs chleba w spokoju,
niż dom pełen biesiad kłótliwych.
- ² Sługa rozsądny weźmie górę nad synem zhańbionym
i z braćmi posiędzie dziedzictwo.
- ³ Dla srebra - tygiel, dla złota - piec,
dla serc probierzem jest Pan.
- ⁴ Złoczyńca zwraca uwagę na zgubne wargi,
nieszczery słucha szkodliwego języka.
- ⁵ Kto drwi z ubogiego, znieważa jego Stwórcę,
kto cieszy się z klęski, nie jest bez winy.
- ⁶ Koroną starców synowie synów,
a chlubą synów ojcowie.

B. Przykłady powtarzających się wypowiedzi i zachowań (17,7-15)

- ⁷ Nie przystoi prostakowi napuszona mowa,
tym bardziej możnemu wargi kłamliwe.
- ⁸ W oczach posiadacza dar kamieniem szczęścia:
gdziekolwiek się zwróci, ma powodzenie.
- ⁹ Cudzy przewinę tai, kto szuka przyjaźni,
kto sprawę rozgłasza, odpycha przyjaciela.
- ¹⁰ Nagana głębiej oddziałuje na rozsądnego,
niż na nierozumnego sto batów.
- ¹¹ Z pewnością przekorny zła szuka,
poślą mu okrutnego zwiastuna.
- ¹² Raczej spotkać niedźwiedzicę, co dzieci straciła,
niż nierozumnego w jego głupocie.
- ¹³ Kto złem za dobro płaci,
temu zło nie ustąpi z domu.
- ¹⁴ Kłótnie zaczynać, to dać upust wodzie,
nim spór wybuchnie, uciekaj.
- ¹⁵ Kto niezbożnego uwalnia i kto skazuje prawego,
obydwaj są przedmiotem odrazy Pana.

C. Zachowania i wypowiedzi rozumne i nierozumne (17,16-20)

- 16 Po co pieniądze w rękach nierozumnego?
By kupić mądrości? - Brak mu rozumu.
- 17 Przyjaciół kocha w każdym czasie,
ale brat rodzi się dla nieszczęścia.
- 18 Nierozumny jest, kto daje porękę
lub przysięgą ręczy za bliźniego.
- 19 Kto lubi przewinę, lubi i kłótnię;
kto bramę podwyższa, szuka upadku.
- 20 Szczęścia nie zazna serce przewrotne,
w nieszczęście wpada nieszczerzy w języku.

D. Podsumowanie nieudanego wychowania (17,21-28)

- 21 Kto rodzi nikczemnika - na własne zmartwienie;
nie cieszy się ojciec nicponia.
- 22 Radość serca wychodzi na zdrowie,
duch przygnębiony wysusza kości.
- 23 Niezbożny dar wyjmuję z zanadrza,
by ścieżki prawa naginać.
- 24 Przed rozsądnego obliczem jest mądrość,
lecz oczy nierozsądnego - na krańcach świata.
- 25 Zmartwieniem ojca - syn nierozumny,
goryczą - dla swojej matki.
- 26 Dla prawego i kara grzywny niedobra,
zbić różgą możnego - przeciw prawości.
- 27 Wiedzę posiadł, kto w słowach oszczędny;
kto spokojnego ducha - jest roztropny.
- 28 I głupi, gdy milczy, uchodzi za mądrego,
gdy wargi zamyka - za rozumnego.

8. Pewność i umocnienie wychowania (18,1-24)

A. Gdy język przewrotny ma przewagę (18,1-9)

- 18** ¹ Samolub idzie za wygodą
i z każdą radą wojuje.
- ² Nierozumny nie ma upodobania w rozwadze,
tylko w ujawnieniu swego serca.
- ³ W ślad za niezbożnym idzie pogarda,
nikczemności towarzyszy niesława.
- ⁴ Słowa ust ludzkich są głęboką wodą,
rwącym potokiem jest źródło mądrości.
- ⁵ Niedobrze jest popierać winnego,
krzywdząc niewinnego w sądzie.
- ⁶ Wargi niemądrego prowadzą do kłótni,
jego usta wołają o razy.
- ⁷ Usta nierozumnego są jego zgubą,
a wargi - pułapką na jego życie.
- ⁸ Słowa krętacza są smacznym kąskem,
zapadają do głębin wnętrza.
- ⁹ I ten, co w pracy jest opieszły,
staje się bratem niszczyciela.

B. Umocnienie i rzeczywista siła (18,10-19)

- ¹⁰ Potężną twierdzą jest imię Pana,
bezpiecznie się chroni tam prawy.
- ¹¹ Majętność bogacza jest miastem warownym,
niezdobytym murem - w jego mniemaniu.
- ¹² Przed upadkiem serce ludzkie się wynosi,
lecz pokora¹ poprzedza szacunek.
- ¹³ Kto odpowiada zanim wysłucha,
szaleństwo na siebie [ściąga] i hańbę.
- ¹⁴ Duch ludzki przetrzyma chorobę,
lecz kto podźwignie złamanego ducha?
- ¹⁵ Serce rozumne zdobywa wiedzę,
a ucho mądrych poszukuje wiedzy.

¹ Dosł.: uniżenie, szerszy odpowiednik pokory.

- 16 Dar człowieka poszerza przestrzeń
i toruje drogę do możliwych.
- 17 Pierwszy zdaje się mieć rację,
lecz przyszedł przeciwnik i zdemaskował go.
- 18 Losem załatwia się spory
i rozdziela możliwych przeciwników.
- 19 Obrażony brat przewyższa moc grodu,
spory są silne jak zawory twierdzy.

C. Zysk z godnych zaufania układów (18,20-24)

- 20 Owocem ust nasyci się wnętrze,
pożywi się plonami ust swoich.
- 21 Życie i śmierć są w mocy języka,
którzy się w nim lubują, spożyją jego owoc.
- 22 Kto znalazł żonę, dobro znalazł
i uzyskał upodobanie u Pana.
- 23 Płaczliwie prosi ubogi,
lecz bogacz twardo odpowiada.
- 24 Ktoś bliski wielu popadnie w ruinę,
lecz jest przyjaciel, co przylgnie nad brata.

9. Cel wychowania (19,1-20,1)

A. Lepsze jest życie skromne niż chybione (19,1-7)

- 19 1 Więcej wart biedak, co żyje nieskazitelnie,
niż niemądry o ustach przewrotnych.
- 2 I energia niedobra, gdy brak poznania,
błądzi, kto biegnie za prędko.
- 3 Głupota człowieka niszczy mu drogę,
a serce na Pana się gniewa.
- 4 Bogactwo zyskuje wielu bliskich,
biednego opuszcza i jego najbliższy.
- 5 Fałszywy świadek nie ujdzie karania,
kto kłamstwa rozgłasza, nie umknie.
- 6 Wielu schlebia możnemu,
każdy jest bliski szczodremu.

- 7 Biedaka wszyscy bracia nie lubią,
tym bardziej bliscy od niego stronią,
on szuka słów, ale ich nie ma.

B. Rozsądek decyduje o życiu i śmierci (19,8-16)

- 8 Kto nabywa rozsądku, kocha sam siebie,
kto strzeże rozważi, nabywa dobro.
9 Fałszywy świadek nie ujdzie karania,
zginie, kto kłamstwa rozgłasza.
10 Nie przystoi niemądrym opływać w rozkosze,
tym bardziej niewolnikowi kierować rządami.
11 Rozsądny człowiek panuje nad gniewem,
chwałą jego zapomnieć urazy.
12 Jak ryk lwa, tak zagniewanie króla,
jego życzliwość, to rosa na trawie.
13 Strapieniem dla ojca - syn niemądry,
a dachem ciekącym kłótnie kobiety.
14 Dom i bogactwo dziedzictwem po przodkach,
rozsądna kobieta jest darem od Boga.
15 Lenistwo pogrąża w śpiączkę,
głód cierpi człowiek leniwy.
16 Strzec nakazów to strzec swego życia,
kto gardzi Jego autorytetem, umrze.

C. Cel wychowania i jego pozytywne skutki (19,17-23)

- 17 Pożycz Panu, kto lituje się nad biednym,
za dobrodziejstwo On mu wynagrodzi.
18 Ćwicz syna, dopóki jest nadzieja,
nie chcesz doprowadzić go do śmierci.
19 Kto w gniewie straszliwy niech grzywnę płaci,
bo chcąc wyrwać, jeszcze wzmożesz.
20 Posłuchaj rady, przyjmij pouczenie,
abyś był mądry w przyszłości.
21 Wiele myśli w sercu człowieka,
lecz plan Pana się ziści.
22 Pragnieniem człowieka jest rzetelność,
lepiej ubogi, niż kłamca.

23 Bojaźń Pańska prowadzi do życia,
śpi się spokojnie, zło nie zagraża.

D. Przykłady negatywne (19,23-20,1)

24 Wyciągnął leniwy rękę do misy,
ale do ust nie doprowadził.

25 Zbijesz szydercę, prosty zmądrzeje,
skarć rozumnego, nabędzie wiedzy.

26 Kto ojca znieważa, a matkę wypędza,
jest synem bezecnym i hańbą okrytym.

27 Zaprzestań, synu, słuchać karcenia,
by błdzić bez słów wiedzy.

28 Świadek bezecny drwi z prawa,
usta niezbożne mówią nieprawość.

29 Dla szyderców gotowe kary
i razy na grzbiet niemądrych.

20¹ Szydercze jest wino, hałaśliwa sycera;
każdy, kto nimi oszołomiony, jest niemądry.

10. Motywacje i konsekwencje (20,2-22,16)

A. Zasadnicze przeciwieństwa (20,2-15)

2 Jak pomruk lwa, tak zapalczywość króla;
kto go rozgniewa, naraża życie.

3 Unikanie sporu zaszczytem dla męża;
bo każdy, kto głupi, wybucha.

4 Nie pracuje leniwy w jesieni,
we żniwa szuka [plonu], lecz nie znajdzie.

5 Głęboką wodą jest plan w sercu,
czerpie z niego człowiek roztropny.

6 Wiernością swą chełpi się wielu,
lecz męża pewnego któż znajdzie?

7 Prawy żyje w nieskazitelności,
błogosławione po nim są dzieci.

8 Król, zasiadając na tronie sędziowskim,
wszelkie zło rozwiewa spojrzeniem.

- 9 Kto powie: "Oczyściłem swe serce,
jestem wolny od swego grzechu"?
- 10 Dwojakie ciężarki i waga podwójna,
obydwie są wstrętne dla Pana.
- 11 Już chłopca pozna się po zachowaniu,
czy czyste i nienaganne będą jego czyny.
- 12 I ucho, co słyszy i oko, co widzi,
obydwa Pan uczynił.
- 13 Nie kochaj snu, byś nie był wywłaszczony,
miej oczy otwarte, nasycisz się chlebem.
- 14 "Marne, marne" - krzyczy nabywca,
odchodząc z nabytkiem - się chwali.
- 15 Jest złoto i obfitość pereł,
lecz wargi rozumne to rzecz bezcenna.

B. Niby zyskowe, a jednak kłopotliwe (20,16-21)

- 16 Zabierz mu suknię, bo ręczy za obcego,
za nieznanomego - weź zastaw.
- 17 Chleb oszustwa miły człowiekowi,
lecz usta są pełne żwiru.
- 18 Na radzie ustala się plany,
lecz wojnę prowadź swym kunsztem.
- 19 Włóczy się plotkarz wyjawiając sekrety,
nie obcuj z tym, kto ust nie strzeże.
- 20 Temu, kto ojca i matkę przeklina,
z nadejściem nocy lampa zagaśnie.
- 21 Dziedzictwo na początku pospiesznie zgarnięte
jest w końcu bez błogosławieństwa.

C. Jahwe i król wobec poddanych (20,22-30)

- 22 Nie mów: "Za zło odpłacę".
Zdaj się na Pana, On cię wybawi.
- 23 Wstrętne dla Pana podwójne ciężarki
i waga fałszywa przestępstwem.

- 24 Pan kieruje krokami człowieka.
Jakżeby człowiek pojął swe czyny.
- 25 Pułapką ludzi pochopnie rzec: "Święte",
a namyślać się dopiero po ślubie.
- 26 Król mądry rozwiewa niezbożnych
i koło na nich sprowadza.
- 27 Lampą Pana jest duch człowieka,
bo wnętrza głębi przenika.
- 28 Miłość i wierność są strażą króla,
tron oparty jest na dobroci.
- 29 Rozmach jest chlubą człowieka,
ozdobą starców - włos siwy.
- 30 Pręgi, rana - oczyszczają złego,
a razy - głębiny wnętrza.

D. Rządy Jahwe nad całym światem (21,1-2)

- 21 1 Serce króla kanałami wody w rękę Pana,
zwraca je tam, dokąd sam zechce.
- 2 Każdego droga jest prawa w jego oczach,
lecz Pan osądza serca.

E. Zasada i występki (21,3-9)

- 3 Przestrzeganie prawa i sprawiedliwości
lepsze dla Pana niż krwawe ofiary.
- 4 Wyniosłe oczy i harde serce
[ta] lampa niezbożnych jest grzechem.
- 5 Zamiary pracowitego [prowadzą] do zysku,
a wszystkich spieszących się - do straty.
- 6 Nabywanie skarbów językiem kłamliwym
to rozwiany oddech szukających śmierci.
- 7 Przemoc niezbożnych ich porywa,
bo nie chce się przestrzegać Prawa.
- 8 Kręta jest droga przestępcy,
postępowanie czystego jest prawe.

- 9 Lepiej mieszkać w kącie dachu,
niż z żoną swarliwą we wspólnym domu.

F. Owoce miłosierdzia i sknerstwa (21,10-23)

- 10 Dusza niebożnego pragnie zła,
bliźni w jego oczach nie znajduje łaski.
- 11 Gdy karzą szydercę, mądrzeje prostaczek,
gdy pouczają mądrego, on wiedzy nabywa.
- 12 Sprawiedliwy ma wgląd w dom niebożnego,
sprowadza zło na niebożnych.
- 13 Kto uszy zatyka na krzyk ubogiego,
sam będzie wołał, lecz bez odpowiedzi.
- 14 Dar potajemny uśmierza gniew,
a podarek w zanadrzu - największą złość.
- 15 Radością sprawiedliwego - przestrzeganie Prawa,
lecz zagładą dla popełniających nieprawość.
- 16 Kto zbacza z drogi rozsądku,
odpocznie w zgromadzeniu cieni.
- 17 Popada w biedę, kto lubi uciechy,
kto lubi oliwę i wino, nie wzbogaci się.
- 18 Okupem prawego jest niebożny,
zamiast rzetelnego - wiarołomny.
- 19 Lepiej mieszkać na pustej ziemi,
niż z żoną nadętą i kwaśną.
- 20 Cenny skarb i oliwa w mieszkaniu prawego,
lecz niemądry człowiek je marnotrawi.
- 21 Kto szuka prawości i miłości,
znajdzie życie (prawość) i chwałę.
- 22 Mądry się wdarł do miasta siłaczy
i zniszczył moc, której ufali.
- 23 Strzegąc swych ust i języka,
strzeże się duszy przed strapieniem.

G. Gdy występní przeważają (21,24-29)

- 24 Wyniosły, zarozumiały, szyderca mu imię,
działa z nadmierną wyniosłością.
- 25 Pragnienie leniucha go uśmierca,
bo się nie chce rękóm pracować.
- 26 Pożąda się skwapliwie dzień cały,
a sprawiedliwy daje, nie szczędzi.
- 27 Ofiara niebożnych jest obrzydliwością,
tym bardziej złożona podstępnie.
- 28 Zginie świadek kłamliwy,
[pewny] świadek mówi skutecznie.
- 29 Niebożny ma zuchwałość na twarzy,
uczciwy umacnia swe kroki.

H. Jahwe - Władca absolutny (21,30-31)

- 30 Nie ma roztropności, ani rozumu,
ani rady przeciw Panu.
- 31 Na dzień bitwy osiodła się konia,
ale zwycięstwo zależy od Pana.

I. Szacunek i godność człowieka (22,1-4)

- 22 1 Lepszy szacunek, niż wielkie bogactwo,
uznanie cenniejsze od srebra i złota.
- 2 Spotykają się: bogacz i nędzarz.
Pan obydwu jest Stwórcą.
- 3 Przemyślny widzi zło i wycofuje się,
nierozważni idą dalej i szkodę ponoszą.
- 4 Owocem pokory [w oparciu o] bojaźń Pańską,
jest bogactwo, chwała i życie.

J. Uthane wychowanie (22,5-6)

- 5 Ciernie i sidła na drodze przewrotnego,
kto duszy swej strzeże, ten od nich daleko.

- 6 Wprowadzaj syna w prawidła drogi,
a nie zejdzie z niej i w starości.

K. Wychowanie społeczne i aspołeczne (22,7-14)

- 7 Nad ubogim panuje bogacz,
sługą wierzyciela jest dłużnik.
- 8 Kto nieprawość sieje, zbiera nieszczęście,
a laska jego gniewu przepadnie.
- 9 Błogosławiony, którego oko jest miłosierne;
bo chlebem podzielił się z potrzebującym.
- 10 Przepędź szydercę, a kłótnia ustąpi,
skończy się zatarg i niezgoda.
- 11 Kto kocha czyste serce,
kto wdzięk ma na ustach,
tego król przyjacielem.
- 12 Oczy Pana strzegą wiedzy,
wiarołomnego czyny On niweczy.
- 13 Leniwy mówi: "Lew na ulicy,
na placu zostaną zabity".
- 14 Usta żon cudzych są dołem głębokim,
wyklęty przez Pana tam wpadnie.

L. Twarde wychowanie (22,15)

- 15 W sercu chłopca głupota się mieści,
różga karcąca ją stamtąd wypędzi.

Ł. Zależność od stanu materialnego (22,16)

- 16 Uciskać ubogiego - to prowadzić do bogactwa,
dodawać bogatemu - tylko dla zubożenia.

Zbiór C (22,17 - 24,22)

1. Przysłowia zależne od Egiptu (22,17-23,11)

Tytuł (22,17a)

17a Słowa Mędrców.

Wprowadzenie (22,17b-21)

- 17b Nachyl swe ucho i słuchaj słów mędrców,
nakłoń swe serce ku mojej nauce;
18 bo dobrze, gdy w sercu je chowasz,
gdy stale je widać na twoich wargach.
19 Byś ufność swą w Panu pokładał,
chcę wskazać ci dziś twoją drogę.
20 Czy nie pisałem ci, Szilszonie,
[słów pełnych] rad i nauki,
21 chcąc cię nauczyć prawości, wierności;
byś dał rozumną odpowiedź zlecniodawcy.

A. Żadnego bezprawia przeciw ubogim (22,22-23)

- 22 Nie okradaj biednego, że biedny,
nie uciskaj w bramie nędzarza;
23 bo Pan rzecznikiem ich sprawy,
wydrze życie ich zdziercom.

B. Żadnej łączności z porywczymi (22,24-25)

- 24 Nie wiąż się z człowiekiem gniewliwym,
nie obcuj z mężem porywczym:
25 byś do dróg jego nie przywykł
i nie zgotował pułapki na swe życie.

C. Żadnych poręczeń (22,26-27)

- 26 Nie bądź wśród dających porękę,
którzy są żyrantami długów.
27 Jeżeli nie masz z czego zapłacić,
po co łóżko zabierać spod ciebie?

D. W sporach o miedzę (22,28)

- 28 Nie przesuwaj starej granicy,
ustalonej przez twoich przodków.

E. Sława nagrodą pracowitości (22,29)

- 29 Widzisz biegłego w swoim zawodzie?
Wystawał będzie wobec królów,
a nie wobec prostego gminu.

F. Opanowanie na ucztach u wyniosłych (23,1-3)

- 23 1 Gdy z moźnym do stołu zasiądziesz,
pilnie uważaj, co masz przed sobą;
2 nóż sobie przyłóż do gardła,
jeżeli jesteś żarłoczny.
3 Nie pożądaj jego przysmaków,
bo to jest pokarm zwodniczy.

G. Nie ubiegać się o bogactwo (23,4-5)

- 4 O bogactwo się nie ubiegaj,
nie odstępуй od swojej rozwagi;
5 gdy utkwisz w nim wzrok - nie ma go;
bo skrzydła sobie przypawił,
jak orzeł, co odlatuje ku niebu.

H. Nie przyjmować zaproszeń od nieżyczliwego (23,6-8)

- 6 Z człowiekiem chciwym nie ucztuj,
nie pożądaj jego przysmaków;
7 jak ktoś, kto przelicza w duszy,
tak samo i on [postępuje].
"Jedz i pij", mówi do ciebie,
a w sercu nie jest ci życzliwy.
8 Zwrócisz spożyty kawałek,
słów miłych użyjesz na próżno.

I. Wybierać audytorium (23,9)

- 9 Nie mów do uszu niemądrego,
bo wzgardzi rozsądkiem twej mowy.

J. Nietykalność pola sieroty (23,10-11)

- 10 Nie przesuwaj prastarej granicy,
na pole sierot nie wstępuj,
11 bo mocny jest ich Obrońca,
przeciw tobie ich sprawę obróci.

2. Gotowość do wychowania (23,12-36)

A. Wezwanie ogólne (23,12)

- 12 Nakłoń swe serce do karności,
do mądrych słów - swoje ucho.

B. Nie żałować karności (23,13-14)

- 13 Karcenia chłopcu nie żałuj,
gdy różgą uderzysz - nie umrze,
14 Ty go różgą uderzysz,
a od Podziemia zachowasz mu duszę.

C. Radość z owocu wysiłków wychowawczych (23,15-16)

- 15 Synu, gdy mądre twoje serce
i własne me serce się cieszy
16 i moje nerki także się weselą,
gdy usta twoje mówią, co prawe.

D. Gorliwość Boża (23,17-18)

- 17 Niech twoje serce nie zazdrości grzesznikom.
O bojaźń Pana [niech zabiega] dzień cały.
18 Bo jeżeli przyszłość istnieje,
nie zawiedzie twoja nadzieja.

E. Dobór towarzystwa (23,19-21)

- 19 Słuchaj, mój synu, bądź mądry,
prostą drogą prowadź swe serce;
20 nie bądź z upijającymi się winem,
lub obżerającymi się mięsem.

21 Bo pijak i żarłok są w nędzy,
ospałość chodzi w strzępach.

F. Posłuszeństwo rodzicom (23,22-25)

22 Słuchaj ojca, który cię zrodził
i nie gardź swą matką, staruszką.

23 Nie sprzedawaj - nabywaj prawdę,
mądrość, karność i rozwagę.

24 Raduje się ojciec sprawiedliwego,
kto zrodził mądrego, się cieszy.

25 Weseli się twój ojciec i matka,
twoja rodzicielka będzie szczęśliwa.

G. Oddanie się mądrości ustrzeże przed rozpustą (23,26-28)

26 Synu, daj mi serce swoje,
drogi moje niech miłują twe oczy;
27 bo nierządnicą jest dołem głębokim,
a ciasną studnią jest obca kobieta.
28 Czatuje jakby rozbójnik,
mnoży niewiernych wśród ludzi.

H. Satyra na pijaństwo (23,29-35)

29 U kogo "Ach", u kogo "Biada",
u kogo swary, u kogo żale,
u kogo rany bez powodu,
u kogo oczy są mętne?
30 U przesiadujących przy winie,
u chodzących próbować amfory².
31 Nie patrz na wino, jak się czerwieni,
jak pięknie błyszczy w kielichu,
jak łatwo płynie [do gardła],
32 bo w końcu ukąsi niby wąż,
jak żmija jad swój wypuści,

² Dosł.: mieszanego wina.

- 33 twoje oczy dostrzegą rzeczy dziwne,
a serce twe brednie wypowie.
- 34 Zdajesz się spać na dnie morza,
lub spoczywać na szczycie masztu.
- 35 "Obili mnie, nic nie czułem,
chłostali, nie wiedziałem,
Kiedy się zbudzę,
jeszcze nadal go pragnę...".

3. Przeciw zazdrośnym i niebożnym (24,1-22)

A. Nic wspólnego ze złymi ludźmi (24,1-2)

- 24 1 Nie zazdrość złym ludziom,
nie pragnij ich towarzystwa;
2 bo serce ich przemoc obmyśla,
ich wargi wypowiadają krzywdę.

B. Mądrość w gospodarstwie (24,3-4)

- 3 Dom się buduje mądrością,
a rozumem umacnia.
4 Wiedzą napełnia się spichlerze,
wszelkimi dobrymi, miłymi zasobami.

C. Mądrość na wojnie (24,5-6)

- 5 Mąż mądry jest lepszy niż krzepki,
rozumny muskularnego przewyższa.
6 Kunsztem prowadzi się wojnę,
gdzie wielu doradców, tam zwycięstwo.

D. Mądrość nieprzystępna (24,7)

- 7 Za wzniosła dla głupca jest mądrość,
w bramie on ust nie otworzy.

E. Prowokator (24,8)

- 8 Kto zło [dokładnie] obmyśla,
tego zwą mistrzem w intrydze.

F. Szyderca (24,9)

- 9 Knowania głupoty są grzechem,
 szyderca jest wstrętny dla ludzi.

G. Grzechem ignorancja i bierność (24,10-12)

- 10 Gdyś osłabły w dniu klęski,
 to bardzo mierna twoja siła.
- 11 Ratuj prowadzonych na śmierć,
 uwolnij idących na zabicie.
- 12 Gdy powiesz: "Nie wiedzieliśmy o tym",
 kto bada serca, ma nie rozumieć?
Wie ten, który dusz dogląda,
 i według czynów odda każdemu.

H. Słodycz mądrości (24,13-14)

- 13 Synu, jedz miód, bo jest dobry,
 plastr miodu jest dobry na podniebienie.
- 14 Podobnie - wiedz - z mądrością dla twojej duszy.
 Znajdziesz ją - przyszłość masz pewną,
 nie zawiedzie cię twoja nadzieja.

I. Przestroga przed atakami na sprawiedliwego (24,15-16)

- 15 Nie czatuj, niezbożniku, przed mieszkaniem prawego,
 nie burz miejsca jego odpoczynku,
- 16 bo prawy siedmiokroć upadnie i wstanie,
 a niezbożni runą w nieszczęście.

J. Nie ciesz się z upadku wroga (24,17-18)

- 17 Nie ciesz się z upadku wroga,
 nie raduj się w sercu z jego potknięcia,
- 18 by Pan, wiedząc, nie miał ci tego za złe
 i gniewu nie odwrócił od niego.

K. Nie zazdrość niebożnym (24,19-20)

- 19 Niech źle czyniący cię nie oburzają,
niebożnym ludziom nie zazdrość,
20 bo nie ma przyszłości dla złego,
zagaśnie lampa niebożnych.

L. Unikać niestałych (24,21-22)

- 21 Synu mój, lękaj się Pana i króla.
Nie łącz się ze zmiennymi,
22 bo wnet ich zagłada nastanie.
Kto zna upadek zadany przez obydwu?

Zbiór D (24,23-34)

Tytuł (24,23a)

- 23a I te [przysłowia] od mędrców.

A. Bezstronność w sądzie (24,23b-25)

- 23b Niedobrze, gdy ktoś w sądzie stronniczy.
24 Kto mówi niebożnemu: "Jesteś niewinny",
temu ludy złorzeczą, przeklinają narody.
25 Szczęśliwi, którzy karzą [przestępców],
spłynie na nich obfite dobro.

B. Dobrodziejstwo gotowej odpowiedzi (24,26)

- 26 W wargi całuje,
kto daje słuszną odpowiedź.

C. Porządek obowiązków w życiu (24,27)

- 27 Spełnij obowiązek poza domem,
wykonaj go pilnie na roli,
a potem i dom wystawisz.

D. Prawda w sądzie (24,28)

- 28 Nie świadcz bezprawnie przeciw bliźniemu.
Kłamstwa chcesz mówić swymi ustami?

E. Przeciw zasadzie "zęb za zęb" (24,29)

- 29 Nie mów:
"Jak on mi zrobił, tak ja mu oddam;
każdemu oddam według jego czynów".

F. Rychłe owoce lenistwa (24,30-34)

- 30 Szedłem koło pola próżniaka
i koło winnicy nierozumnego:
31 a oto wszystko zarosło pokrzywą,
ciernie całą powierzchnię pokryły,
kamienny mur jest rozwalony.
32 Zwróciłem uwagę, spojrzałem,
zobaczyłem i wyciągnąłem naukę:
33 trochę snu i trochę drzemania,
trochę założenia rąk, aby zasnąć,
34 a przyjdzie na ciebie nędza jak ktoś bezczelny
i niedostatek jak rozbójnik.

Zbiór E (25 - 29)

Tytuł (25,1)

- 25¹ I to są przysłowia Salomona
zebrane przez ludzi króla judzkiego, Ezechiasza.

1. Przysłowia o władzy króla i władzy nad sobą (25,2-28)

A. Przysłowia królewskie (25,2-7b)

- 2 Chwałą Boga rzecz taić,
chwałą króla rzecz zbadać.
3 Wysokość niebios i głębina Podziemia,
i serce króla są niezbadane.
4 Odłącz żużel od srebra,
a rozbłyśnie złotnikowi naczynie.
5 Niezbożnego odłączyć od króla,
a sprawiedliwość jego tron umocni.

- 6 Nie bądź wyniosły u króla,
nie stawaj na miejscu wielmożów.
7 Niech raczej rzekną: "Posuń się wyżej",
aniżeli mieliby ciebie poniżyć przed moźnym.

B. Roztropność w sądzie (25,7c-10)

- 7c Co oczy twoje widziały,
8 nie podawaj zaraz w procesie,
bo co poczniesz w końcu,
gdy zawstydzi cię bliźni.
9 Spór swój z bliźnim załatw polubownie,
lecz cudzych tajemnic nie zdradzaj,
10 by słuchający nie zelżył ciebie
i nie przylgnęła do ciebie zniewaga.

C. O panowaniu nad sobą (25,11-28)

- 11 Złote jabłko na rzeźbach ze srebra
to słowo mówione w swoim czasie.
12 Złotym kolczykiem, koliań szczerozłotą
wskazówka mądrego dla posłusznych uszu.
13 Czym chłód śniegu w czasie żniwa,
tym wierny zleceniu posłaniec:
bo ducha pana orzeźwia.
14 Chmura i wiatr, a jednak brak deszczu,
kto chwali się darem kłamliwym.
15 Cierpliwością przekona się księcia,
a język łagodny kruszy kości.
16 Zlizałeś miód - zjedz, ile trzeba,
byś z przejedzenia nie zwracał.
17 Nie stawaj często w domu przyjaciela,
by, mając cię dość, nie nabrał wstrętu.
18 Maczugą, mieczem, ostrą strzałą
fałszywy świadek przeciw bliźniemu.

- 19 Jak ząb zepsuty i noga chwiejna,
tak ufność w wiarołomnym w dniu klęski.
- 20 Jak płaszcz zdejmować w dzień mroźny
lub ocet na ług wylewać,
tak pieśni śpiewać znękanym.
- 21 Gdy wróg twój łaknie, nakarm go,
gdy pragnie, napój go wodą -
- 22 żar ognia zgromadzisz na nim,
a Pan ci za to zapłaci.
- 23 Północny wiatr sprowadza deszcz,
a mowę szeptaną - gniew na twarzy.
- 24 Lepiej mieszkać w kącie dachu,
niż żona swarliwa i wspólny dom.
- 25 Czym zimna woda na gardło spragnione,
tym dobre wieści z dalekiej krainy.
- 26 Źródłem zmaconym i studnią zniszczoną
jest prawy przed niezbożnym zachwiany.
- 27 Niedobrze za wiele jeść miodu
i poszukiwać zaszczytów bez zaszczytu.
- 28 Miastem odkrytym, bez murów,
jest człowiek nieopanowany.

2. Rodzaje ludzi przewrotnych (26,1-28)

A. Głupi i obchodzenie się z nim (26,1-12)

- 26¹ Jak śnieg w lecie, a deszcz w żniwa,
tak cześć nie przystoi niemądrymu.
- 2 Jak wróbel spłoszony, jaskółka w locie,
tak fałszywe przekleństwo nie dotknie.
- 3 Na konia bicz, na osła wędzidło,
a kij na plecy niemądrego.
- 4 Nie odpowiadaj niemądrymu jego głupotą,
abyś się nie stał do niego podobny.
- 5 Odpowiedz niemądrymu jego głupotą,
aby nie pomyślał, że jest mądry.

- 6 Nogi odcina, wypija gorycz,
kto posyła wiadomości przez niemądrego.
- 7 Jak zwisają nogi chromemu,
tak w ustach niemądrego przysłowie.
- 8 Jak kamień przywiązać do procy,
tak cześć oddawać niemądremu.
- 9 Cierń wpił się w rękę pijaka,
a przysłowie w usta niemądrego.
- 10 Łucznikiem raniącym wszystkich przechodniów
jest ten, kto najmuje niemądrego lub pijaka.
- 11 Jak pies powraca do swoich wymiotów,
tak niemądry powtarza swoje szaleństwa.
- 12 Widziałeś człowieka mądrego w swych oczach?
Więcej nadziei w niemądrym niż w takim.

B. Lenistwo szczytem głupoty (26,13-16)

- 13 Leniwy mówi: "Lwica na drodze,
lew krąży po placach".
- 14 Kręca się drzwi na zawiasach,
a leniwiec na swoim łóżku.
- 15 Wyciągnął leniwiec rękę do misy:
za trudno ją do ust doprowadzić.
- 16 Leniwy ma się za mądrzejszego
niż siedmiu mówiących rozumnie.

C. Niebezpieczeństwo lekkomyślności (26,17-19)

- 17 Chwyta za uszy psa, który biegnie,
kto miesza się w cudze spory.
- 18 Jak postępujący bezmyślnie rzuca
głównie strzały i śmierć,
- 19 tak człowiek, co zrani bliźniego
i mówi: "Czy nie żartowałem?"

D. Podjudzający (26,20-22)

- 20 Bez drew zagaśnie ognisko,
bez plotkarza spór zniknie.

- 21 Węgiel dla żaru, drwa dla ognia,
a kłótniwy dla wzniecania sporu.
22 Słowa plotkarza są jak smaczne kąski,
zapadają do głębi wnętrza.

E. Nienawiść i jej podstęp (26,23-28)

- 23 Czy na glinianym garnku srebrna polepa?
Tym usta żarliwe, a w sercu zło.
24 Na ustach nosi maskę ktoś wrogi,
a w sercu kryje podstęp:
25 gdy mile przemawia, nie ufaj,
bo siedem ohyd ma w sercu;
26 choć podstępnie kryje nienawiść,
to złość się wyda na zgromadzeniu.
27 Kto kopie dół, wpadnie do niego,
a kamień wróci do tego, kto go toczy.
28 Kłamliwy język nie znosi skrzywdzonych,
usta przymilne powodem zguby.

3. Wskazówki przydatne w życiu społecznym (27,1-27)

A. Powściągliwość języka (27,1-2)

- 27 1 Nie chwal się dniem jutrzejszym,
bo nie wiesz, co dzień ci przyniesie.
2 Niech inny cię chwali - nie twoje wargi,
ktoś obcy, a nie twoje usta.

B. W społeczności (27,3-10)

- 3 Ciężki jest kamień i piasek nie lekki,
lecz gniew głupiego jest cięższy od obu.
4 Surowy jest gniew i sroga zazdrość,
a kto zdoła zazdrość przetrzymać?
5 Lepsza jest jawna nagana
aniżeli miłość utajona.

- 6 Razy przyjaciela są wierne,
a pocałunki wroga fałszywe.
- 7 Kto syty, depcze po miodzie,
głodnemu i gorycz jest słodka.
- 8 Jak ptak, co z gniazda ucieka,
tak człowiek zbiegły z ojczyzny.
- 9 Olejek, pachnidło radują serce,
słodycz przyjaciela ze szczerej rady.
- 10 Nie gardź swoim i ojca przyjacielem,
a w dniu klęski nie chodź do brata,
lepszy sąsiad bliski niż brat daleki.

C. Znać się na ludziach (27,11-22)

- 11 Bądź mądry, synu, rozwesel me serce,
a tym, co lżą mnie, odpowiem.
- 12 Przemyślny zło widzi i wycofuje się,
nierozważni idą dalej i szkodę ponoszą.
- 13 Zabierz mu suknię - ręczy za obcego,
za nieznanomego - weź zastaw.
- 14 Kto rankiem głośno błogosławi bliźniego,
policzą mu to za przekleństwo.
- 15 Nieszczelny dach, ciekący w dzień dżdżysty,
podobny jest do żony swarliwej:
- 16 wstrzymywać ją to wiatr wstrzymywać
lub ręką oliwie drogę zagrażać.
- 17 Żelazo gładzi się za pomocą żelaza,
a człowiek raduje oblicze bliźniego.
- 18 Stróż figi spożywa z niej owoce,
opiekun pana doznaje szacunku.
- 19 Jak w wodzie [odbija się] oblicze,
tak w sercu człowieka człowiek.
- 20 Szeol i Zatrata niesyte,
niesyte i oczy człowieka.
- 21 Dla srebra tygiel, dla złota piec,
dla człowieka [próbą] opinia.

22 Choć stłuczesz głupiego w mózdzierzu
tłuczkiem pospołu z ziarnami,
głupota go nie opuści.

D. Pochwała pracowitości (27,23-27)

23 Troszcz się o potrzeby zwierząt,
zwracaj uwagę na trzodę,
24 bo nie trwa na wieki skarb
ani diadem na pokolenia.
25 Wyrosła trawa, pojawił się potraw,
zbiera się górskie siano;
26 masz owce na suknie dla siebie,
i owce, by za pole zapłacić,
27 dość mleka koziego, by się utrzymać
i wyżywić swoje służące.

4. Odniesienie do Boga decyduje o władzy i skuteczności wychowania (28-29)

A. Przysłowie określające: Religijność a odwaga (28,1)

28¹ Ucieka niebożny, choć go nikt nie goni,
sprawiedliwy jest śmiały jak młody lew.

B. Odniesienie do Prawa decyduje o panowaniu nad bogatymi i ubogimi (28,2-11)

2 Przez bunt kraju wielu jest władców,
ktoś rozsądny, rozsądny ład utrwała.
3 Ubogi tyran, co biednych uciska,
jest jak ulewa, co chleba nie daje.
4 Kto pouczenia odrzuca, chwali niebożnego,
kto strzeże pouczeń, na niego się oburza.
5 Żli ludzie nie rozumieją sprawiedliwości,
a szukający Pana pojmują wszystko.
6 Lepszy ubogi, postępujący nieskazitelnie,
niż przewrotny - na dwu drogach - choć bogacz.
7 Kto trzyma się pouczeń, jest synem rozsądnym,
przyjaciół rozwiązywał - hańbą swego ojca.
8 Odsetkami i lichwą powiększać majątek
to zbierać dla litujących się nad biednym.

- 9 Kto ucho odwraca, by pouczeń nie słuchać,
tego nawet modlitwa jest wstrętna.
- 10 Kto prawych sprowadza na złą drogę,
sam w swój dół wpadnie,
a czyści osiągną dobro.
- 11 Mądry jest bogacz w swych oczach,
lecz przejrzał go mądry biedak.

C. Przysłowie określające: Społeczne owoce panowania sprawiedliwości lub bezprawia (28,12)

- 12 Wielka jest radość, gdy prawi zwyciężą,
gdy górą przewrotni, każdy się chowa.

D. Zależność od Boga miarą panowania i zysku (28,13-27)

- 13 Nie zazna szczęścia, kto swe przewiny ukrywa,
kto je wyznaje, porzuca, dostąpi miłosierdzia.
- 14 Szczęśliwy, kto stale strach żywi;
kto serce zatwardza, wpadnie w nieszczęście.
- 15 Lwem ryczącym, zgłodniałym niedźwiedziem
jest niezbożny władający nad swym ludem.
- 16 Księżę ubogi w roztropność jest bogaty w zdzierstwa;
jeśli łupiestwa nie znosi, dni swe przedłuży.
- 17 Człowiek krwią ludzką obciążony
ucieka do grobu. Niech go nie wstrzymują.
- 18 Kto żyje nienagannie, zbawi się;
przewrotny na dwu drogach,
na jednej z nich upadnie.
- 19 Kto ziemię uprawia, nasyci się chlebem;
kto ściga ułudy, nasyci się nędzą.
- 20 Mąż pewny nasyci się błogosławieństwami,
pospieszny w bogaceniu się nie jest bez winy.
- 21 Źle jest kierować się względami ludzkimi:
za kęs chleba popełni się przestępstwo.
- 22 Człowiek chciwy pożąda bogactwa,
nie wie, że bieda przyjdzie na niego.

- 23 Kto [kogoś] strofuje, łaskę w końcu znajdzie
większą niż człowiek o gładkim języku.
- 24 Kto ojca i matkę ograbia,
mówiąc: "To nie jest przestępstwo",
jest współnikiem niszczyciela.
- 25 Chciwiec spory wywołuje,
kto Panu zaufał - będzie nasycony.
- 26 Kto swemu sercu zaufał, jest niemądry;
kto żyje w mądrości, znajdzie ocalenie.
- 27 Kto daje ubogim, nie zazna biedy,
kto oczy zamyka, pełny jest przekleństwa.

E. Przysłowie określające: Społeczne owoce panowania sprawiedliwości lub bezprawia (28,28)

- 28 Gdy górą niezbożni, każdy się chowa,
lecz kiedy giną, mnożą się prawi.

F. Wychowanie i opanowanie wobec ubogich (29,1-15)

- 29 ¹ Kto mimo nagan pozostaje uparty,
nagle dozna klęski, nie ma lekarstwa.
- 2 Gdy mnożą się prawi, cieszy się naród,
gdy rządzi niezbożny, naród wzdycha.
- 3 Kto mądrość kocha, ojca raduje,
przystając z nierządnicami, trwoni się majątek.
- 4 Król sprawiedliwością umacnia państwo,
uciskając podatkami, je niszczy.
- 5 Człowiek, pochlebając bliźniemu,
zastawia mu sidła na nogi.
- 6 W przewinie złego człowieka jest pułapka,
prawy biegnie pełen radości.
- 7 Sprawiedliwy interesuje się sprawami ubogich,
niezbożny nie ma [dla nich] zrozumienia.
- 8 Malkontenci miasto podniecają,
podczas gdy mądrzy gniew uspokoją.
- 9 Gdy mądry spiera się z głupim,
ten krzyczy, śmieje się, nie ma spokoju.

- 10 Mężobójcy nienawidzą niewinnego,
prawi o jego życie się troszczą.
- 11 Niemądry ujawnia cały swój gniew,
mądry stara się go uśmierzyć.
- 12 Jeśli władca zważa na kłamstwa,
wszyscy poddani są niezbożni.
- 13 Spotykają się: biedny i ciemieżca,
Pan obydwu oczy oświeca.
- 14 Jeśli król rzetelnie osądza sprawę biednych,
tron swój umacnia na pokolenia.
- 15 Różga i karcenie udzielają mądrości,
chłopiec zostawiony sobie jest wstydem dla matki.

G. Przysłowie określające: Pozorne zwycięstwo zła (29,16)

- 16 Mnożą się niezbożni, mnoży się i przewina,
lecz prawi ujrzą ich upadek.

H. Wychowanie i odniesienie do Boga (29,17-26)

- 17 Karć syna, a sprawi ci radość
i pociechą twej duszy się stanie.
- 18 Gdy nie ma widzenia, naród się psuje;
szczęśliwy, kto pouczeń przestrzega.
- 19 Słowami nie poprawi się niewolnika:
rozumie, a według tego nie postępuje.
- 20 Widziałeś u kogo pośpiech w słowach?
Więcej nadziei w głupim niż w takim.
- 21 Kto niewolnika rozpuści za młodu,
ten w końcu z uporem się spotka.
- 22 Gniewliwy wszczyna kłótnie,
zapalczywy mnoży przewiny.
- 23 Człowieka poniża jego wyniosłość,
duch uniżony zdobędzie szacunek.

- 24 Wspólnik złodzieja wrogiem samego siebie:
słyszy przekleństwo, a nic nie mówi.
- 25 Strach przed człowiekiem jest sidłem,
kto Panu ufa, jest bezpieczny.
- 26 Wielu szuka względów u władcy,
lecz prawo każdego pochodzi od Boga.

I. Przysłowie określające: Wzajemna niechęć dobrych i złych (29,27)

- 27 Niegodziwy człowiek jest wstrętny dla prawych;
dla niezbożnych wstrętny - ktoś prawej drogi.

Zbiór F (30,1-14)

Tytuł (30,1a)

30¹ Słowa Agura, syna Jake z Massa.

A. Rozterki teologa (30,1b-4)

- 1b Mowa człowieka: "Męczyłem się, Boże,
męczyłem się, Boże, i przemogłem".
- 2 Jestem najgłupszy z ludzi,
nie mam ludzkiego rozsądku.
- 3 Nie nabyłem mądrości,
bym wiedzę Świętego posiadał.
- 4 Kto wstąpił do nieba i zstąpił?
Kto zebrał wiatr w swoje dłonie?
Kto wody zawinął w płaszcz?
Kto krańce ziemi utwierdził?
Jakie jest Jego imię? A syna?
Czy ci [może] wiadomo?

B. Niezawodność objawienia Bożego (30,5-6)

- 5 Każde słowo Boże wypróbowane,
tarczą jest dla tych, co się doń chronią.

- 6 Do słów Jego nic nie dodawaj,
by cię nie skarcił i zostałbyś kłamcą.

C. Starotestamentalne "chleba naszego powszedniego" (30,7-9)

- 7 Proszę Cię o dwie rzeczy,
nie odmawiaj mi, nim umrę:
8 Fałsz i kłamstwo oddal ode mnie,
nie dawaj mi bogactwa ni nędzy,
żyw mnie chlebem niezbędnym;
9 bym syty nie stał się niewiernym
i nie rzekł: "A któż jest Pan?"
lub z biedy nie zaczął kraść
i nie targnął się na imię mego Boga.

D. Dyskrecja (30,10)

- 10 Nie oczerniaj sługi przed panem,
by cię nie przeklął i poniósłbyś karę.

E. Cztery stopnie pewności siebie (30,11-14)

- 11 Jest plemię, co ojca przeklina,
matce nie chce błogosławić.
12 Jest plemię czyste w swych oczach,
a nie obmyte z brudów.
13 Jest plemię o wzroku wyniosłym.
Powieki ma w górę wzniesione.
14 Jest plemię o zębach jak miecze,
a zęby trzonowe jak noże,
by pożreć uciemiężonych w kraju,
a spośród ludzi - ubogich.

Zbiór G (30,15-33)

A. Nienasycona zachłanność (30,15-16)

- 15 Pijawka ma dwie córki:
"Daj. Daj."

Trzy rzeczy są nigdy nie syte,
cztery nie mówią: "Dość".

- 16 Szeol, niepłodne łono,
ziemia wody nie syta,
ogień, co nie mówi: "Dość".

B. Piękno stworzenia na tle grzesznej pomysłowości (30,17-20)

- 17 Oko, co ojca wyśmiewa,
gardzi posłuchem dla matki -
kruki nad rzeką wydziobią
albo je pożrą orlęta.
- 18 Trzy rzeczy dla mnie za cudowne,
a czterech poznać nie mogę:
- 19 Drogi orła po niebie,
drogi węża po skale,
drogi okrętu po morzu,
drogi męża u [młodej] kobiety.
- 20 Tak postępuje cudzołożnica:
zjadła, otarła swe usta
i rzekła: "Źle nie zrobiłam".

C. Cztery rzeczy nieznosne (30,21-23)

- 21 Pod trzema rzeczami drży ziemia
i czterech znieść nie może:
- 22 pod niewolnikiem, gdy jest królem;
pod głupcem, gdy je do syta;
- 23 pod pogardzaną, gdy żoną zostanie;
pod sługą - dziedziczką po pani.

D. Cztery rzeczy małe a mądre (30,24-28)

- 24 Są cztery istoty małe na ziemi,
lecz nadzwyczaj mądre:
- 25 lud mrówczy, chociaż bez siły,
a w lecie nazbiera żywności;
- 26 góraliki, lud wprowadzie niemocny,
ale w skale mieszkania zakłada;
- 27 szarańcza, która choć nie ma króla,
cała wyrusza w porządku;
- 28 jaszczurka, co da się schwycić rękami,
a mieszka w pałacach królewskich.

E. Cztery rzeczy okazałe (30,29-31)

- 29 Trzy rzeczy krok mają wspaniały
i cztery chodzą wyniośle:
30 Lew, najmocniejszy wśród zwierząt,
przed niczym się nie cofa;
31 pies myśliwski lub kozioł
i król, który jest nie do odparcia.

F. Pokora wskazana (30,32-33)

- 32 Niemądrze uniosłeś się dumą?
Po namyśle - rękę na usta:
33 bo ucisk mleka daje masło,
uciskanie nosa wywoła krew,
uciskanie gniewu wzbudzi kłótnie.

Zbiór H (31,1-9)

Powołanie króla (31,1-9)

- 31 1 Słowo do Lemuela, króla Massa,
które skierowała do niego matka:
2 Cóż, synu? Cóż, synu mego łona?
Cóż, synu moich ślubów?
3 Nie dawaj kobietom swej mocy
ani godności - gubiącym królów.
4 Nie dla królów, Lemuelu,
nie dla królów picie wina
ani dla władców pożądanie sycery,
5 by pijąc praw nie zapomnieli,
nie zapomnieli prawa ubogich.
6 Dajcie sycerę będącemu w udreće,
wino zgorzkniałemu na duchu:
7 niech pije, niech nędzy zapomni,
na trud już nie pomny.
8 Usta otwórz dla niezdolnych do mowy,
na sąd dla wszystkich godnych litości.

- 9 Rządź uczciwie, usta swe otwórz,
osądź uciemiężonych i biednych.

Poemat o dzielnej niewieście (31,10-31)

- 10 Niewiastę dzielną kto znajdzie?
Jej wartość przewyższa perły.
- 11 Serce małżonka jej ufa,
na zyskach mu nie zbywa;
12 nie czyni mu źle, ale dobrze
przez wszystkie dni jego życia.
- 13 O len się stara i wełnę,
pracuje starannie rękami.
- 14 Podobnie jak okręt kupiecki
żywność sprowadza z daleka.
- 15 Wstaje, gdy jeszcze jest noc
i żywność rozdziela domowi,
a obowiązki swoim dziewczętom.
- 16 Bada rolę i kupuje ją,
z owocu swych rąk zasadza winnicę.
- 17 Przepasuje mocą swe biodra,
umacnia swoje ramiona.
- 18 Widzi bogaty plon ze swej pracy:
jej lampa wśród nocy nie gaśnie.
- 19 Swe ręce wyciąga po kądziel,
jej palce chwytają wrzeciono.
- 20 Otwiera dłoń ubogiemu,
do nędzarza wyciąga swe ręce.
- 21 Dla domu nie boi się śniegu,
bo cały dom odziany jest w szkarłat.
22 Sporządza sobie przykrycie,
jej suknia z bisioru i purpury.

- 23 W bramie jej mąż szanowany,
gdy wśród starszych swej ziemi zasiądzie.
- 24 Len wyrabia i sprzedaje,
pasy dostarcza kupcowi.
- 25 Stojem jej - siła i godność,
do dnia się przyszłego uśmiecha.
- 26 Otwiera usta z mądrością,
na języku jej miła nauka.
- 27 Bada bieg spraw domowych,
nie jada chleba lenistwa.
- 28 Powstają synowie, aby ją wysławiać,
i mąż jej - by ją uwielbiać:
- 29 "Wiele córek umiejętnie pracuje,
lecz ty przewyższasz wszystkie".
- 30 Kłamliwy wdzięk i marne jest piękno:
chwalić należy niewiastę, co boi się Pana.
- 31 Uznajcie owoce jej rąk,
niech w bramie sławią jej czyny.